

Het gebruik van opvoednetwerken door Marokkaans-Nederlandse migrantenouders

door Eline van Houte

Het gebruik van opvoednetwerken door Marokkaans-Nederlandse migrantenouders

Masterthesis Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken

Student: Eline van Houte (3584097)
Thesisdocent en stagebegeleider: prof. dr. Mariëtte de Haan
Tweede beoordelaar: dr. Chris Baerveldt
Stage-instelling: Universiteit Utrecht
Onderzoeksproject: *Shabab (Jeugd) van Nu!* in opdracht van ZonMw
Datum: 21 augustus 2015

Samenvatting

Migrantenouders staan na migratie voor de taak hun sociale opvoednetwerken te reconstrueren in het land van vestiging. In dit onderzoek wordt gekeken in hoeverre algemene sociale netwerktheorieën ook van toepassing zijn op de opvoednetwerken van migranten. Het huidige onderzoek richt zich op de manier waarop Marokkaans-Nederlandse migrantenmoeders en -vaders hun opvoednetwerk vormgeven en inzetten in de opvoeding en in het vergaren van kennis over opvoeden. Er wordt in het bijzonder gekeken naar de manier waarop zij zich buiten het familienetwerk oriënteren op de opvoeding en hoe zij hun opvoednetwerken vormen in samenhang daarmee. Er zijn zestien egonetwerkinterviews afgenomen bij overwegend Marokkaans-Nederlandse migrantenouders, waarin gevraagd is naar (het gebruik van) hun opvoednetwerk. Hun opvoednetwerken bestaan gemiddeld uit acht personen, waarvan familie en vrienden met dezelfde etnische achtergrond het grootste deel uitmaken. De ouders positioneren zich echter op diverse manieren ten opzichte van hun familienetwerk en de eventuele contacten buiten hun familie. De meeste ouders vormen unieke sociale netwerken met clusters van zowel bonding- als bridging-contacten waarin sociale leerprocessen plaatsvinden die in meer of mindere mate kenmerken hebben van *connected learning* en *communities of practice*. Hierin wordt duidelijk dat migrantenouders in een individualiserende samenleving deels volgens het idee van *networked individualism* (Wellman, 2002) zelf hun unieke sociale netwerken samenstellen, maar dat zij daarbij waarde blijven hechten aan de aanwezigheid van hun bonding-contacten. In dit onderzoek worden deze netwerken gezien als *glocalized communities* (Wellman, 2002), waarin individueel samengestelde netwerken bestaan uit diverse clusters. Voorgesteld wordt om deze term ook te gebruiken voor sociale netwerken van migranten, die uniek samengesteld zijn en waarin clusters van zowel bridging als bonding contacten voorkomen.

Sleutelwoorden: sociaal netwerk, migrantenouders, opvoeding, opvoedkapitaal, sociaal kapitaal, egonetwerkanalyse, networked individualism, globalized communities

Abstract

After migration migrant parents need to reconstruct their social parenting networks in the host country. This research focuses on the extent to which general social network theories are applicable to parenting networks of migrants. It focuses on the way in which Moroc-Dutch migrant mothers and fathers construct and use their parenting networks for parenting and for collecting knowledge about parenting. We especially look at the way they orient themselves towards parenting outside their family networks and how they construct their social networks according to that. By conducting ego network interviews, sixteen mostly Moroc-Dutch migrant parents have been asked about (the use of) their parenting networks. Their parenting networks have an average of eight people and mostly consist of family members and friends with the same ethnic background. The participants position themselves differently towards their family network and other contacts. Most of the migrant parents construct unique social networks with clusters of either bonding or bridging contacts. In those networks social learning processes take place that contain aspects of *communities of practice* and *networked learning*. It seems that migrant parents in a individualizing society construct their unique social networks according to the idea of *networked individualism* (Wellman, 2002), although they keep valuing the presence of their bonding contacts. In this current research those networks are seen as *glocalized communities* (Wellman, 2002), in which individually constructed social networks consist of diverse clusters. This study proposes to use this term for social networks of migrants that are constructed in a unique way and which consist of clusters of either bridging or bonding contacts.

Key words: social network, migrant parents, parenting, parenting capital, social capital, ego network analysis, networked individualism, glocalized communities

Inleiding

Nederland is een land met een rijke migratiegeschiedenis. In de jaren '60 van de vorige eeuw werd deze onder andere gekenmerkt door de komst van Marokkaanse arbeidsmigranten, wat in de latere decennia voor Marokkaanse familiemigratie en gezinsvorming zorgde. Momenteel kent Nederland ongeveer 380.755 inwoners met een Marokkaanse achtergrond, waarvan het merendeel tweedegeneratiemigrant is (Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS], 2015).

Sinds de jaren '80 wordt onderzoek gedaan naar de rol van het sociale netwerk in het kader van migratie (Ryan, 2009). De manier waarop sociale netwerken een rol spelen in de opvoeding van kinderen in een migratiecontext is echter nog weinig onderzocht.

Opvoeders die migreren vanuit gemeenschappen waarin de opvoeding als gedeelde verantwoordelijkheid van de *extended family* wordt gezien, blijven ook in het gastland vaak een sociaal netwerk hebben dat grotendeels bestaat uit familieleden (MacPhee, Fritz, & Miller-Heyl, 1996). Uit het onderzoek dat gedaan is naar de opvoednetwerken van Marokkaans-Nederlandse moeders, blijkt dat dit meestal ook bij hen het geval is. Hun opvoednetwerken bestaan voor het grootste deel uit familieleden en vriendinnen, die in de meeste gevallen ook een Marokkaanse achtergrond hebben (Van den Berg, 2007; De Haan, De Winter, Koeman, Hofland, & Van Verseveld, 2013).

Deze netwerken van mensen van dezelfde etnische achtergrond bieden ouders voordelen, zoals sterke wederzijdse steun, een hoge mate van onderling vertrouwen en de mogelijkheid om zaken te delen met mensen die dezelfde ideeën en waarden hebben als zichzelf. Deze netwerken kunnen echter ook een rol spelen in het beperken van leden van het netwerk, waardoor ambigue houdingen kunnen ontstaan ten opzichte van het netwerk (Hellermann, 2006). Na migratie kunnen deze hechte traditionele netwerkstructuren onder druk komen te staan; met name de jongere en hogeropgeleide generatie migranten proberen te ontsnappen aan de invloed van traditionele, hechte familienetwerken (MacPhee et al., 1996; Pels & de Haan, 2007) en bouwen relaties op met mensen die daar geen deel van uit maken (De Haan, Koeman, & De Winter, submitted).

Uit recent onderzoek blijkt dat Marokkaans-Nederlandse migrantenouders verschillende strategieën toepassen om te manoeuvreren tussen de eigen etnische gemeenschap enerzijds en mensen buiten de etnische gemeenschap anderzijds in het vormgeven van hun opvoeding (De Haan, Koeman & De Winter, submitted). Er is echter weinig bekend over de verschillende manieren waarop individuele migrantenouders zich buiten hun familienetwerk oriënteren op

de opvoeding en hoe zij hun opvoednetwerken vormen in samenhang daarmee. Ook is weinig bekend over de manier waarop Marokkaans-Nederlandse migrantenvaders dit doen.

Dit onderzoek zal zich daarom richten op de manier waarop Marokkaans-Nederlandse moeders en vaders hun opvoednetwerk vormgeven en inzetten in de opvoeding van hun kinderen. Er wordt gekeken in hoeverre zij zich losmaken van de zogenaamde ‘traditionele’ bonding-netwerken en op welke manier dit gebeurt. Hierbij wordt in het bijzonder gekeken naar de manier waarop zij zich positioneren ten opzichte van hun familie.

Dit onderzoek is onderdeel van het onderzoeksproject *Shabab (Jeugd) van Nu!* (projectnummer 729111012 van ZonMw), wat gericht is op het in kaart brengen van de opvoedcompetentiebeleving van Marokkaans-Nederlandse ouders met pubers en het sociale steunnetwerk dat zij inzetten bij het opvoeden. Het huidige onderzoek, dat gebruik maakt van het databestand dat daaruit is voortgekomen, zal specifiek gericht zijn op de manier waarop Marokkaans-Nederlandse migrantenouders gebruik maken van hun opvoednetwerk in het vormgeven van hun opvoeding.

In het hiernavolgende theoretisch kader wordt verder ingegaan op de literatuur die bekend is over de functies en structuur van sociale netwerken, de manier waarop migranten gebruik (kunnen) maken van hun sociaal netwerk in het opvoeden en welke leerprocessen hierin plaats kunnen vinden.

Theoretisch kader

Sociaal kapitaal

Sociale netwerken, die door Boyd (1989) gedefinieerd worden als verzamelingen van relaties en sociale banden, worden in toenemende mate gezien als belangrijke bronnen voor sociaal kapitaal van migranten (Ryan, Sales, Tilki, & Siara, 2008). Sociaal kapitaal wordt over het algemeen geassocieerd met het werk van Bourdieu (1985, geciteerd in Portes, 1998), Coleman (1988), Portes (1998) en Putnam (2000, geciteerd in Ryan et al., 2008; 2007).

Sociaal kapitaal bestaat uit de relaties die individuen met elkaar hebben en de hulpbronnen die daardoor beschikbaar zijn (Bourdieu, 1986, geciteerd in Ryan et al., 2008). Coleman (1988) onderscheidt drie vormen van sociaal kapitaal. Sociaal kapitaal kan bestaan door (de verwachtingen van) wederzijdse verplichtingen en steun. Onderling vertrouwen speelt hierin een belangrijke rol (Coleman, 1988; Portes, 1988). Sociaal kapitaal zich ook kan uiten in het hebben van relaties voor het verzamelen van informatie over onderwerpen waar men in geïnteresseerd is, waarbij de gegeven informatie tot actie kan leiden. Relaties zijn in dat geval niet in eerste plaats waardevol door een vertrouwensband of wederzijdse verplichting, maar

vooral door de informatie waarin wordt voorzien (Coleman, 1988). In dat opzicht dient een sociaal netwerk voor het uitwisselen en doorgeven van relevante informatie en ideeën. Als laatste kan sociaal kapitaal bestaan uit het doorgeven en uitleven van sociale normen en het eventuele uitvoeren van bepaalde sancties (Coleman, 1988). Sociaal kapitaal en sociale netwerken kunnen dus gezien worden in het kader van het verkrijgen van steun, ideeën en informatie en in het doorgeven van normen en waarden.

Bonding en bridging

De functies van sociale netwerken worden in de literatuur in verband gebracht met de manier waarop sociale netwerken zijn opgebouwd, zoals hieronder uiteengezet zal worden. De structuur van sociale netwerken wordt vaak beschreven in termen van bonding en bridging capital. Deze algemene concepten zijn later ook toegepast in onderzoek naar sociale (opvoed)netwerken van migranten.

Zoals in de inleiding is aangegeven, blijken opvoeders die migreren vanuit gemeenschappen waarin de opvoeding als gedeelde verantwoordelijkheid van de *extended family* wordt gezien, ook in het gastland vaak een sociaal netwerk te hebben dat grotendeels bestaat uit familieleden (MacPhee et al, 1996). Uit het onderzoek dat gedaan is naar de opvoednetwerken van Marokkaanse moeders, blijkt dat dit in de meeste gevallen ook het geval is bij Marokkaans-Nederlandse moeders. Hun opvoednetwerken bestaan voor het grootste deel uit familieleden en vriendinnen, die in de meeste gevallen ook een Marokkaanse achtergrond hebben (Van den Berg, 2007; De Haan et al., 2013).

Deze netwerken worden getypeerd als *bonding capital*; verbindingen tussen mensen die onderling belangrijke overeenkomsten hebben (Putnam, 2000, geciteerd in Ryan et al., 2008), wat in de literatuur over het algemeen gezien wordt in relatie tot etniciteit (Ryan et al., 2008). De groepsconformiteit in bonding-netwerken is vaak hoog en er is een hoge mate van wederzijdse steun en onderling vertrouwen.

Zoals in de inleiding is aangegeven, kunnen deze bonding-netwerken echter ook een rol spelen in het beperken van leden van het netwerk (Coleman, 1988), waardoor ambigue houdingen kunnen ontstaan ten opzichte van het bonding-netwerk (Hellermann, 2006). Deze hechte ‘traditionele’ netwerkstructuren kunnen na migratie onder druk komen te staan; met name de jongere en hogeropgeleide generatie migranten proberen te ontsnappen aan de invloed van traditionele, hechte familienetwerken (MacPhee et al., 1996; Pels & de Haan, 2007) en bouwen relaties op met mensen die daar geen deel van uit maken (De Haan, et al., submitted).

Met betrekking tot deze relaties buiten de eigen sociale cirkel is het werk van Granovetter (1973; 1983) van belang. Hij maakt onderscheid tussen sterke, zwakke en afwezige verbindingen tussen mensen, gebaseerd op de hoeveelheid tijd, de emotionele intensiteit, intimiteit en wederkerige diensten die met de verbinding te maken hebben. De minder sterke relaties, de *weak ties*, kunnen individuen koppelen aan andere individuen buiten de eigen sociale cirkel en overbruggen hiermee als het ware dichte sociale netwerken. Verbindingen tussen mensen die anders zijn met betrekking tot bepaalde belangrijke kenmerken, zoals etniciteit, worden ook wel *bridging capital* genoemd (Putnam, 2000, geciteerd in Ryan et al., 2008).

Bonding en bridging capital worden in verband gebracht met de opvoedideeën en -praktijken van migrantenouders (Van den Berg, 2007; MacPhee et al., 1996). Zo worden waarden als respect, groepsconformiteit en hoge mate van controle en discipline breed gedragen in bonding-netwerken van Marokkaanse moeders in Nederland. Deze moeders hebben, door de homogeniteit van hun relaties, weinig toegang tot nieuwe informatie (Van den Berg, 2007). Dit sluit aan bij het werk van Portes (1998) en Anthias (2007). Zo stelt Portes (1998) dat bonding capital resulteert in bekrachtiging van bestaande informatie en in ideeën en waarden die onderling vaak gedeeld worden. Volgens Anthias (2007) kunnen leden van bonding-netwerken afgeschermd worden van informatie over de bredere maatschappij.

Migrantenouders die zich daarentegen minder richten op bonding-netwerken met mensen met een gelijke etnische achtergrond zijn minder conform aan opvoedpraktijken die typisch zijn voor hun eigen etnische groep (MacPhee et al., 1996). Dit sluit aan bij het werk van Granovetter (1973) waarin hij stelt dat *weak ties* toegang creëren tot nieuwe informatie die anders niet beschikbaar zou zijn geweest in het netwerk.

Putnam's ideeën over bonding en bridging capital zijn de laatste jaren niet onbekritiseerd gebleven. Zo uiten Ryan en collega's (2008) en Ryan (2011) zich kritisch ten opzichte van deze dichotomie. Zij stellen dat het onderscheid tussen beide soorten kapitaal te simplistisch is en dat bridging breder gezien kan worden dan alleen in relatie tot etniciteit. Ryan en collega's (2008) pleiten voor aandacht voor bridging ten opzichte van klasse en geslacht, die in bepaalde contexten ook belangrijk kunnen zijn. Ze introduceren de termen *horizontale* en *verticale weak ties*. Horizontale *weak ties* zijn relaties tussen mensen die verschillende etnische achtergronden hebben, maar die zich op gelijke sociale locaties bevinden, zoals werkgerelateerde plaatsen. Verticale *weak ties* daarentegen zijn relaties tussen mensen met verschillende etnische achtergronden, die zich op andere sociale locaties bevinden. Ryan en collega's (2008) voegen toe dat sociale netwerken zich niet alleen in lokale gemeenschappen

bevinden, maar dat deze transnationaal kunnen zijn. Ook Ryan (2011) heeft kritiek op de vaak simplistische dichotomie tussen bonding en bridging die vaak gebaseerd is op etniciteit. Ze stelt dat er meer aandacht moet komen voor de soorten relaties die zich ontwikkelen tussen actoren en voor de eigenlijke hulpbronnen die beschikbaar komen door relaties. Zo relateert zij bonding en bridging capital niet in eerste plaats aan etniciteit, maar veronderstelt ze dat bonding voornamelijk te maken heeft met hechte relaties die gebaseerd zijn op emotionele intimiteit en dat bridging resulteert in informatie-overdracht, advies of kennis, zonder dat intimiteit daar een rol bij speelt.

Recent onderzoek heeft laten zien dat bonding en bridging capital elkaar niet uitsluiten (Nannestad, Svendsen, & Svendsen, 2006; Putnam, 2007). Putnam (2007) stelt dat een hoge mate aan bonding capital niet betekent dat iemand geen bridging capital heeft. Hij illustreert dit door te suggereren dat iemand met veel (etnisch) gelijke vrienden geneigd is om ook veel vrienden te hebben die een andere (etnische) achtergrond hebben. Het type vaardigheden en sociaal vertrouwen dat ontwikkeld wordt in 'thick bonds' is toepasbaar bij het bouwen van wijdere netwerken (Cox, 2000, geciteerd in Ryan et al., 2008). Ryan en collega's (2008) concluderen dat migranten die sterke, vertrouwelijke relaties hebben met mensen met een gelijke etnische achtergrond en die de benodigde vaardigheden, zoals taal, ontwikkelen, in staat zijn om deze vaardigheden aan te passen om weak ties te creëren buiten hun eigen etnische groep. Ook Nannestad en collega's (2006) constateren dat er een positieve relatie is tussen de niveaus van bonding en bridging capital van migranten. Uit onderzoek naar niet-Westerse immigranten in Denemarken concluderen ze dat bonding capital de ontwikkeling van bridging capital niet belemmert, maar dat bonding social capital onder bepaalde omstandigheden de ontwikkeling van bridging social capital juist kan faciliteren.

De conclusie van De Haan en collega's (2013) sluit hierop aan. Zij stellen dat er vaak vanuit gegaan wordt dat vooral bridging capital migranten helpt bij het integreren in de samenleving. Uit de resultaten van hun onderzoek onder Marokkaanse migranten in Nederland blijkt echter dat sterke bonding relaties met mensen die ervaring in het gastland hebben, bruggen kunnen slaan naar de samenleving. Marokkaanse moeders worden geholpen om de opvoeding te plaatsen in de Nederlandse context door de contacten die dichtbij staan; door familierelaties of relaties met een gelijke etnische achtergrond. Zo kunnen hechte contacten met mensen met een gelijke etnische achtergrond wel degelijk voor nieuwe informatie en ideeën zorgen.

Sociale netwerken, waaronder opvoednetwerken, kunnen dus bestaan uit zogenaamde strong en weak ties, die diverse rollen kunnen spelen in het verkrijgen van steun, informatie

en ideeën en in het doorgeven van normen en waarden. Migrantenopvoeders gaan op verschillende manieren om met diversiteit van bonding- en bridging-contacten in hun opvoednetwerk; de diversiteit kan ervaren worden als last, maar het kan ook gebruikt worden om inzicht te krijgen in diverse standpunten en om hieruit bruikbare interculturele kennis te vormen (De Haan et al., 2013).

In het huidige onderzoek wordt, net als in het bovenstaande onderzoek van De Haan en collega's, onderzocht hoe migrantenouders gebruik maken van hun opvoednetwerk in het opvoeden van hun kinderen. Het huidige onderzoek richt zich echter niet op de manier waarop migrantenouders omgaan met de diversiteit in hun opvoednetwerk, maar op de manier waarop zij zich positioneren ten opzichte van hun traditionele bonding netwerk en in het bijzonder ten opzichte van hun familienetwerk. Er wordt gekeken of en op welke manieren Marokkaans-Nederlandse migrantenopvoeders zich buiten hun zogenaamde 'traditionele' netwerken oriënteren op de opvoeding en hoe zij hun opvoednetwerken vormgeven in samenhang daarmee.

Een concept dat hierbij relevant is en wat nog niet toegepast is in het kader van migratie, is *networked individualism*, dat beschreven wordt door Wellman (2002). Wellman stelt dat individuen zich in deze postmoderne tijd niet meer bevinden in homogene, bonding-gemeenschappen, maar dat iedereen zijn eigen persoonlijke sociale netwerk samenstelt aan de hand van wat hij of zij nodig heeft. Deze relaties zijn voornamelijk (gespecialiseerde) een-op-eenrelaties, waardoor een meerderheid van de leden van het netwerk niet met elkaar verbonden is. Networked individualism verschilt van bridging capital door de nadruk die hierbij gelegd wordt op de manier waarop en de eenvoud waarmee individuen in deze tijd van hoogstaande technologische ontwikkelingen in contact kunnen komen met anderen.

Al met al kunnen migrantenouders verschillende soorten netwerken ontwikkelen om kennis over opvoeding te verwerven. Het is hierbij de vraag in hoeverre migrantenouders de 'traditionele' hechte bonding-netwerken betrekken bij het verwerven van kennis over opvoeden of dat zij hun opvoednetwerken als individu samenstellen volgens het idee van networked individualism. Het is hierbij tevens van belang om na te gaan op welke manier deze diverse netwerken functioneren bij het verwerven van kennis. Zoals eerder is aangegeven, bestaan de opvoednetwerken van Marokkaans-Nederlandse moeders grotendeels uit familieleden en vriendinnen met dezelfde etnische achtergrond (Van den Berg, 2007; De Haan et al., 2013). Enerzijds kan dus verwacht worden dat migrantenouders hun traditionele bonding-netwerken inzetten bij de opvoeding van hun kinderen en bij het verzamelen van kennis over opvoeden. Anderzijds bevinden migrantenouders in Nederland zich, net als

andere ouders in Nederland, in een maatschappij waarin technologie een belangrijke rol speelt en waarin nieuwe contacten gemakkelijk kunnen ontstaan door middel van social media. Hierdoor kan verwacht worden dat de opvoednetwerken van Marokkaans-Nederlandse ouders (ook) deels samengesteld zijn uit (gespecialiseerde) een-op-eenrelaties, die ontstaan zijn uit een bepaalde interesse of belang, waardoor hun opvoednetwerken ook kenmerken van networked individualism bevatten.

Sociale leerprocessen

Om te begrijpen hoe de opvoednetwerken van Marokkaans-Nederlandse opvoeders een rol kunnen spelen in het verzamelen van kennis over de opvoeding, is het van belang om weten welke leerprocessen plaats kunnen vinden in sociale netwerken. Er bestaan verschillende perspectieven op sociale leerprocessen, waarin de verhouding van het individu ten opzichte het netwerk op verschillende manieren belicht wordt. Een onderscheid dat gemaakt kan worden, is de kennisverwerving die plaats vindt binnen gemeenschappen, zoals hechte bonding-netwerken, en kennisverwerving die plaatsvindt via individuele netwerken.

Een concept dat het gemeenschapsaspect van sociaal leren benadrukt, is *communities of practice* (Wenger, 1998, geciteerd in Schreurs & De Laat, 2014). Dit concept verwijst naar de ontwikkeling van een gedeelde identiteit binnen een gemeenschap en de collectieve ontwikkeling van een bepaald domein, zoals opvoeding. Binnen deze gemeenschappen worden normen en waarden grotendeels gedeeld. Leren in gemeenschappen is een proces waarin zowel individuele als collectieve belangen en leerdoelen centraal staan. Nieuwe inzichten en problemen worden met elkaar gedeeld en verbonden met concepten waarmee men al bekend is. Nieuwe kennis wordt dus op een collaboratieve manier geconstrueerd door dialoog en sociale interacties (Wenger, Trayner & De Laat, 2011, geciteerd in Schreurs & De Laat, 2014). Als de migrantenouders uit het huidige onderzoek zouden leren volgens de principes van *communities of practice* zou dit betekenen dat zij hun eigen leerdoelen en belangen afwegen tegen de leerdoelen en de belangen van de bonding-gemeenschap waartoe ze behoren. Het zou ook betekenen dat ze nieuwe inzichten en problemen met betrekking tot de opvoeding met elkaar bespreken en dat ze nieuwe kennis over opvoeden met elkaar construeren.

Daar waar het gemeenschapsaspect van sociaal leren zich voornamelijk richt op de collectieve bevordering van kennis en de ontwikkeling van gedeelde identiteiten, richt het zogenaamde netwerkleren zich daarentegen voornamelijk op persoonlijke aspiraties, attitudes en strategieën die gebruikt worden voor het leren in netwerken. Een concept dat gerelateerd is aan het leren in individuele netwerken is *connected learning* (Ito et al., 2013). Connected

learning heeft als uitgangspunt dat individuen kennis en expertise verzamelen waarin ze geïnteresseerd zijn of passie voor hebben. Het leerproces is sociaal ingebed; ze worden in hun leerproces gesteund door hun vrienden en ouders. Hierdoor ontstaat een dynamisch en verspreid netwerk waarin kennis en informatie maximaal beschikbaar is. De connected learners zijn in staat om datgene wat ze leren te verbinden aan hun academische prestaties, hun carrière of hun maatschappelijke betrokkenheid. Als de migrantenouders uit het huidige onderzoek zouden leren volgens de principes van connected learning, zou dat betekenen dat zij als individu op zoek gaan naar kennis en informatie over opvoeden en dat zij specifieke contacten vormen met mensen met een gedeelde interesse en/of dat zij specifieke bronnen opzoeken die hen relevante informatie kunnen verschaffen over opvoeden.

Connected learning kan gezien worden als een vorm van individuele kennisverwerving die past bij de zich individualiserende samenleving. Communities of practice horen daarentegen juist bij de meer traditionele vormen van kennisoverdracht, waarin het leerproces plaatsvindt binnen een gemeenschap.

Opvoedkapitaal

Tot nu toe is duidelijk geworden dat migrantenouders diverse netwerken kunnen samenstellen en dat binnen deze netwerken diverse sociale leerprocessen plaats kunnen vinden. De netwerken die migrantenouders hebben, kunnen bijdragen aan het vormen van hun opvoedvisies en -praktijken, wat door De Haan en collega's (2013) ook wel *opvoedkapitaal* genoemd wordt.

De opvoedvisies en -praktijken van migrantenouders en die van hun netwerkcontacten kunnen verschillen. Zo blijkt uit de literatuur dat ouders uit hooggeïndustrialiseerde westerse landen, zoals Nederland, over het algemeen meer kindgericht zijn in de opvoeding van hun kinderen en dat ze waarde hechten aan de zelfbepaling en zelfstandigheid van hun kinderen. Overleggen met en overreding van de kinderen speelt hierin een belangrijke rol (Eldering, 2006; Pels & Distelbroek, 2009). Veel ouders uit een niet-westers georiënteerde samenleving, zoals Marokko, daarentegen vinden het over het algemeen belangrijker dat hun kind zich kan aanpassen aan de eisen die de omgeving stelt (Kagitcibasi, 1997, geciteerd in Pels & Distelbroek, 2009; Xiao, 2000). In veel gemeenschappen in deze landen staat het collectieve belang centraal, waarbij gehoorzaamheid en respect belangrijke waarden zijn (Pels & Distelbroek, 2009; Pels & de Haan, 2003). De ontwikkeling van het kind wordt in bepaalde gemeenschappen in die landen eerder gezien in termen van conformiteit aan de sociale orde dan in termen van individuele groei (Pels en de Haan, 2003).

Verschillende ideeën over opvoeden kunnen samenkomen in het opvoednetwerk van migrantenouders, wat daardoor gezien worden als een zogenaamde *contact zone* (de Haan, Koeman, & De Winter, submitted; Hermans & Kempen, 1998). In een contact zone komen verschillende culturele achtergronden en ideeën samen en kunnen idealen met betrekking tot opvoeding in meer of mindere mate verschillen, wat kan leiden tot spanning en verandering van ideeën en idealen.

Zo blijft conformiteit ook na migratie een relatief belangrijke waarde voor ouders uit gemeenschappen uit een niet-westers georiënteerde samenleving (Pels & De Gruijter, 2005; Pels & De Haan, 2003), alhoewel migrantenouders op een andere manier betekenis geven aan het opvoedideaal conformiteit door de ontmoeting met verschillende opvoedidealen in het land van vestiging (Pels & Distelbrink, 2009).

Opvoeding door migrantenouders wordt dus gekenmerkt door de reactie op de confrontatie met de verschillende opvoedmodellen uit het land van herkomst en aankomst (De Haan, 2011; Pereira, Chapman, & Stein, 2006; Reese, 2002). Confrontatie tussen culturele systemen kan leiden tot het vormen van nieuwe, hybride opvoedpraktijken die kwalitatief verschillen van eerdere opvoedpraktijken uit zowel het land van herkomst als het gastland (De Haan, 2011; De Haan & Elbers, 2005a; De Haan & Elbers, 2005b; De Haan et al., 2013; Kağıtçıbaşı & Ataca, 2005; Pels & De Haan, 2003). Zo kunnen opvoeders manoeuvreren tussen contextgebonden normen en waarden of bepaalde normen of waarden inkaderen of herinterpreteren (De Haan, 2011; De Haan et al., 2013).

Huidige studie

Uit de bovenstaande literatuur blijkt dat migrantenopvoeders hun sociale netwerken op verschillende manieren kunnen vormgeven en inzetten om kennis te verzamelen over de opvoeding. Het is hierbij de vraag in hoeverre migrantenouders de ‘traditionele’ hechte bonding-netwerken betrekken bij het verwerven van kennis over opvoeden of dat zij zich hier grotendeels van onttrekken en hun opvoednetwerken als individu samenstellen volgens het idee van networked individualism. In het huidige onderzoek zal daarom aandacht besteed worden aan de manier waarop migrantenouders gebruik maken van hun sociale netwerk bij het opvoeden en op welke manier zij zich positioneren ten opzichte van hun familie en overige netwerksegmenten. Er zal duidelijk worden hoe deze netwerkstructuren invloed hebben op de kennisverwerving over opvoeding door deze migrantenouders. De volgende onderzoeksvragen staan hierbij centraal:

1. Hoe zien de opvoednetwerken van Marokkaanse migrantenouders eruit?

2. Hoe maken Marokkaanse migrantenouders gebruik van hun opvoednetwerk in het opvoeden van hun kinderen? Maken Marokkaans-Nederlandse migrantenopvoeders zich los van de zogenaamde ‘traditionele’ netwerken en op welke wijze? Concreet gesproken: hoe positioneren zij zich in het bijzonder ten opzichte van hun familie?

Methode

Procedure

Dit onderzoek maakt deel uit van het onderzoeksproject ‘*Shabab (Jeugd) van Nu!*’, een effectonderzoek naar de gelijknamige training. De training is ontwikkeld door een Marokkaanse migrantenzelforganisatie in Rotterdam en is gericht op het vergroten van de opvoedcompetentie en het sociale steunnetwerk van Marokkaans-Nederlandse ouders met pubers.

De huidige studie maakt gebruik van de data die in het kader van het effectonderzoek verzameld is aan de hand van egonetwerkinterviews. De trainingdeelnemers die bij een eerder data-afnamemoment aangegeven hebben mee te willen doen aan het egonetwerkinterview, zijn hiervoor geselecteerd. Criterium voor deelname aan het egonetwerkinterview is dat zij ouder zijn van minimaal één puber die minimaal 10 en maximaal 23 jaar oud is. In de periode tussen januari en mei 2015 zijn de egonetwerkinterviews afgenomen door een onderzoeker en twee student-assistenten. Het interview is zowel voorafgaand aan als na afloop van de training afgenomen, waarbij in het huidige onderzoek alleen de gegevens uit de voormeting zijn meegenomen. Het egonetwerkinterview is door middel van een pilot getest bij drie moeders, waarvan een van de pilot-interviews is meegenomen in het huidige onderzoek, omdat deze voldeed aan de criteria zoals die zijn vastgesteld. Om diverse redenen, waaronder tijdsgebrek, waren weinig trainingdeelnemers bereid om deel te nemen aan de egonetwerkinterviews. In totaal hebben tien vaders en dertien moeders uit vijf verschillende traininggroepen deelgenomen aan het egonetwerkinterview. Vanwege de beschikbaarheid van transcripties op het moment van het afronden van deze thesis, zijn de gegevens van zeven vaders en negen moeders hierin meegenomen.

Voorafgaand aan de afname van het interview is uitgelegd wat het doel en de inhoud van het interview is en dat de gegevens op een anonieme manier verwerkt zullen worden. Er is vervolgens toestemming gevraagd voor de afname van het interview en voor de opname van het interview met een audio-recorder. Vier moeders hebben geen toestemming gegeven voor opname van het interview. Tijdens deze interviews zijn aantekeningen gemaakt, die later zijn uitgewerkt in *Word*. De egonetwerkinterviews hebben ongeveer 1,5 uur geduurd. Als dank

voor hun deelname hebben de participanten na afloop van het interview een attentie ontvangen. De opgenomen interviews zijn later getranscribeerd in *Word*.

Participanten

Aan het huidige onderzoek hebben zeven vaders en negen moeders deelgenomen, die geworven zijn via de migrantenorganisatie die de training ‘Shabab van Nu’ verzorgd. De participanten zijn afkomstig uit vijf verschillende traininggroepen, te weten twee mannen- en drie vrouwengroepen. De participanten zijn eerstegeneratiemigranten die grotendeels afkomstig zijn uit Marokko; één moeder is afkomstig uit Algerije. De gemiddelde leeftijd van de participanten is 46 jaar, variërend tussen de 38 en 52 jaar. De participanten zijn op gemiddeld eenentwintigjarige leeftijd naar Nederland geëmigreerd, waarbij de jongste vijf en oudste 29 jaar was. De participanten verblijven op het moment van het interview gemiddeld 25 jaar in Nederland, met een minimum van 12 jaar en een maximum van 41 jaar. Ter vergelijking wonen er momenteel 168.451 Marokkanen van de eerste generatie in Nederland (CBS, 2015). Zij hebben een gemiddelde verblijfsduur van 19 jaar (CBS, 2011, geciteerd in Verseveld, 2012). De participanten wonen dus gemiddeld langer in Nederland dan de gemiddelde eerste generatie Marokkaanse migranten.

De hoogst genoten opleiding van de participanten varieert. Zo heeft 31 procent van de participanten een universitaire opleiding gevolgd. Ruim twaalf procent van de participanten heeft een beroepsopleiding gedaan en ruim veertig procent heeft de middelbare school afgerond. Van twee participanten is het opleidingsniveau onbekend. Van de participanten waarvan bekend is welk type onderwijs zij hebben afgerond, heeft ruimt zeventig procent hun hoogst genoten opleiding gevolgd in Marokko. Bijna dertig procent van de participanten waarvan de opleiding bekend is, heeft hun hoogst genoten opleiding in Nederland of in beide landen gevolgd.

Ter vergelijking, voor 22 procent van de Marokkanen in Nederland is het basisonderwijs de hoogst genoten opleiding. Ongeveer 27 procent heeft vmbo, mbo1 of de onderbouw van vmbo-GL, vmbo-TL, havo en vwo afgerond. Zesendertig procent heeft havo, vwo of mbo afgerond en negen procent heeft een hbo-opleiding of wo-bachelor afgerond (CBS, 2012). De participanten zijn dus gemiddeld hoger opgeleid in vergelijking met Marokkaanse migranten in Nederland.

Instrumenten

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van egonetwerkinterviews, waarin structurele, kwantitatieve en kwalitatieve gegevens zijn verzameld over de opvoednetwerken van migrantenouders. Persoonlijke netwerkanalyse gaat uit van het individu en brengt zijn of haar

relaties in kaart vanuit het perspectief van het individu (De Haan, Leander, Ünlüsoy, & Prinsen, 2014). Onderzoek in het kader van sociaal kapitaal schenkt over het algemeen weinig aandacht aan aspecten van betekenis die de participanten toekennen aan hun netwerkstructuren en relaties. Kwalitatieve analyse is echter onmisbaar in het begrijpen van de betekenis die mensen hieraan toekennen (Fushe & Mützel, 2011). Een combinatie van zowel structurele, kwantitatieve en kwalitatieve analyse is van belang om foute of incomplete conclusies te voorkomen (Martinez, Dimitriadis, Rubia, Gomez & De La Fuente, 2003) en om verschillende dimensies van netwerkgebruik te benadrukken (Fushe & Mützel, 2011). Zie het werk van Belloti (2008) en Keim, Klärner en Bernardi (2009), waarin de drie soorten data gecombineerd worden, waardoor aangetoond wordt dat structurele en kwantitatieve kenmerken van persoonlijke netwerken en de subjectieve betekenissen die daaraan gehecht worden met elkaar verbonden zijn.

Het egonetwerkinterview bestaat uit drie delen. Van het eerste deel van het interview, dat over opvoedvisie gaat, is geen gebruik gemaakt bij het huidige onderzoek. In het tweede deel wordt gevraagd met welke mensen de participanten contact hebben over de opvoeding van hun kinderen met de vraag: *“Kunt u mij vertellen met welke mensen u contact heeft over opvoeden? Dat kunnen mensen zijn met wie u wel eens over opvoeden praat of discussieert, waarvan u leert over opvoeden, die u inspireren als opvoeder, bij wie u terecht kunt als u een vraag heeft of die u helpen met de zorg voor uw kinderen.”* Om er zeker van te zijn dat de participanten geen actoren over het hoofd zien, wordt een lijst met mogelijke groepen en locaties nagelopen door de interviewer, zoals het gezin, het werk, de moskee, professionele instellingen, etc. Door middel van deze naamgenerator worden de participanten gevraagd om maximaal twintig contacten te noemen. De namen en achtergrondinformatie (zoals leeftijd, land van herkomst, etc.) van deze contacten worden ingevoerd in *Excel*. Wanneer de participant later in het interview een nieuwe actor noemt, wordt deze toegevoegd aan het *Excel*-bestand. Het is tijdens het onderzoek niet voorgekomen dat het totale aantal contacten in deze gevallen boven de twintig uitkwam. Om de netwerkdichtheid vast te kunnen stellen, wordt in het *Excel*-bestand een relatiematrix ingevuld, waarin duidelijk wordt welke actoren elkaar kennen. Onder elkaar kennen wordt verstaan dat de actoren met elkaar converseren wanneer zij elkaar tegenkomen. Alters die elkaar kennen en begroeten, maar verder geen contact hebben, worden gezien als alters die geen relatie met elkaar hebben. Vervolgens wordt de relatiematrix tijdens het interview geëxporteerd naar het softwareprogramma *NodeXL*, waar het netwerk van de participant gevisualiseerd wordt.

In het derde gedeelte van het egonetwerkinterview wordt aan de hand van het gevisualiseerde netwerk dieper ingegaan op de inhoud en de betekenis van de relaties van de participant met deze alters. Hierin wordt duidelijk welke rol het opvoednetwerk speelt in de opvoeding. Ook wordt duidelijk welke leerervaringen de participanten opdoen in het zoeken en ontvangen van steun en op welke manier de participant en de alters elkaar helpen en van elkaar leren in het kader van opvoeden. Er wordt doorgevraagd naar eventuele verschillen in rollen van Marokkaanse versus autochtone Nederlandse alters, alters van de oudere versus de jongere generatie, leken versus professionals en alters die in Nederland wonen versus alters die in het buitenland wonen. Ook wordt gevraagd naar de rol die alternatieve bronnen, zoals media en religie, spelen in de opvoeding. Vragen die in dit derde interviewdeel bijvoorbeeld gesteld zijn, zijn: *“Welke rol spelen deze mensen in de opvoeding van uw kinderen?”* en *“Op welke manier hebben de mensen uit uw netwerk invloed op uw opvoeding?”*.

Analyse

Om antwoord te geven op de onderzoeksvragen is gebruik gemaakt van de kwantitatieve netwerkdata, inclusief visuele netwerkrepresentaties, in combinatie met de discursieve data uit de semi-gestructureerde interviews.

De kwantitatieve gegevens uit *Excel* en *NodeXL* zijn gebruikt om de actorkenmerken, netwerk grootte, -dichtheid en -samenstelling te berekenen. Tijdens deze kwantitatieve analyse zijn de sociale, individuele contacten uit het opvoednetwerk meegenomen in de berekening. Overige relaties die de participanten als alter aangaven, zoals Allah, de profeet Mohammed en groepen collega's of trainingdeelnemers, zijn hierbij niet meegenomen. Dit was het geval bij vier participanten. Deze gegevens zijn wel in ogenschouw genomen in de kwalitatieve analyse van de interviews. De netwerk grootte is berekend door het aantal personen in het netwerk (behalve de participant zelf) bij elkaar op te tellen. De netwerkdichtheid is gedefinieerd als de mate waarin de alters elkaar kennen in verhouding tot het totaal mogelijke relaties tussen de alters en is automatisch berekend door *NodeXL*.

De getranscribeerde interviews zijn geïmporteerd in het softwareprogramma *NVivo* om de kwalitatieve gegevens te analyseren. Nadat de discursieve data in zijn geheel zijn gelezen, zijn deze data gecodeerd aan de hand van analysevragen. Om vast te stellen hoe de participanten gebruik maken van hun opvoednetwerk en hoe zij zich positioneren ten opzichte van hun familie en overige segmenten is gebruik gemaakt van de volgende analysevragen: *“Hoe beschrijven de migrantenouders de rol van hun opvoednetwerk in de opvoeding van hun kinderen?”*, *“Welke rol schrijven de migrantenouders toe aan de familieleden in hun opvoednetwerk?”*, *“Welke rol schrijven de migrantenouders toe aan de overige segmenten in*

hun opvoednetwerk?” en *“Welk onderscheid maken de migrantenouders in de rol die de verschillende netwerksegmenten spelen in het opvoeden?”* De open codes die ontstaan zijn aan de hand van deze analysevragen zijn in de categorie ‘netwerkgebruik’ onderverdeeld in subcategorieën die weergeven welke rollen verschillende netwerksegmenten spelen en welk onderscheid tussen netwerksegmenten wordt gemaakt door de participanten.

Door middel van de analyse van de structurele, kwantitatieve en kwalitatieve (netwerk)gegevens zijn patronen ontdekt in de manier waarop ouders gebruik maken van hun netwerk en de manier waarop ze zich positioneren ten opzichte van hun familie en andere netwerksegmenten. De manier waarop de participanten de rol van hun familie en andere segmenten beschrijven is daarbij leidend geweest. Dit heeft geleid tot de ontwikkeling van een typologie waarin duidelijk wordt op welke gevarieerde wijze migrantenouders hun opvoeding vorm geven en welke rol hun opvoednetwerk daarin speelt. De ouders die voornamelijk hun familienetwerk inzetten bij de opvoeding en die hierbij minder waarde hechten aan de andere actoren, zijn ingedeeld bij type 1. De ouders die alle netwerksegmenten van belang achten en die deze segmenten verschillende functies toe-eigenen, zijn ingedeeld bij type 2. Tot slot zijn de ouders die selectief een klein aantal mensen betrekken bij de opvoeding, ingedeeld bij type 3. Een aantal kenmerken van de drie typen, zoals de netwerk grootte en -dichtheid, zijn door middel van een one-way ANOVA-test vergeleken in SPSS.

Resultaten

In dit gedeelte zullen de resultaten met betrekking tot het opvoedkapitaal van migrantenouders besproken worden. Als eerste wordt duidelijk hoe de opvoednetwerken van de participanten zijn samengesteld. Als tweede wordt duidelijk hoe zij hun opvoednetwerk inzetten en op welke manieren zij zich positioneren ten opzichte van hun familieleden en overige netwerksegmenten.

Opvoednetwerken

Een van de zestien participanten geeft aan dat ze er bewust voor kiest om niemand te betrekken bij de opvoeding van haar kinderen. Dit gegeven is meegenomen in de berekening van de gemiddelde netwerk grootte, maar buiten beschouwing gelaten bij de overige berekeningen en beschrijvingen in deze resultatensectie.

Netwerk grootte en -dichtheid. De participanten betrekken gemiddeld acht personen bij de opvoeding van hun kinderen. De opvoednetwerken van de vaders zijn gemiddeld groter en hebben gemiddeld een kleinere dichtheid dan die van de moeders, zoals is weergegeven in tabel 1.

Netwerkkenmerken									
<i>Netwerkgrootte</i>					<i>Netwerkdichtheid</i>				
	Gem.	St.dev.	Min.	Max.		Gem.	St. Dev.	Min.	Max.
Vaders (N=7)	9,29	4,23	4	17	Vaders (N=7)	0,79	0,21	0,44	1,00
Moeders (N=9)	7,11	4,26	0	13	Moeders (N=8)	0,82	0,19	0,55	1,00
Totaal (N=16)	8,06	4,25			Totaal (N=15)	0,75	0,23		
Actorkenmerken (in %)									
	<i>Geslacht</i>		<i>Woonplaats</i>				<i>Communicatie</i>		
	Man	Vrouw	Nederland	Marokko	Anders in Europa	Anders buiten Europa	Face to face	Telefoon	
Vaders (N=7)	48,13	51,87	87,20	11,37	0,00	1,43	83,86	16,14	
Moeders (N=8)	30,34	69,66	76,58	11,04	4,31	8,07	60,15	39,85	
Totaal (N=15)*	38,64	61,36	81,54	11,19	2,30	4,97	71,21	28,79	

Tabel 1. Overzicht netwerk- en actorkenmerken

Noot: * Een van de zestien ouders heeft geen opvoednetwerk en is dus niet meegenomen in de berekening van de actorkenmerken.

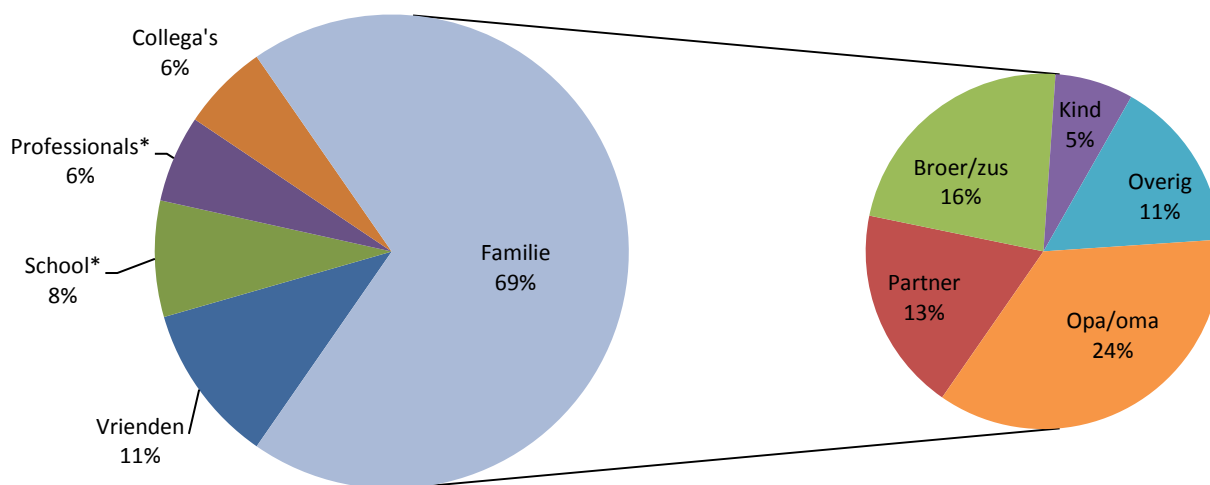
Actorkenmerken. Meer dan de helft van de actoren uit de opvoednetwerken van de participanten is vrouw. Dit is zowel het geval bij de vaders als bij de moeders, alhoewel het percentage vrouwelijke contacten hoger is bij de moeders. Ruim tachtig procent van de actoren woont in Nederland en ongeveer een tiende deel van de actoren woont in Marokko. De overige actoren wonen in anderen landen, zowel binnen als buiten Europa. Dit wordt voor een deel verklaard door het feit dat het land van herkomst van de participanten niet altijd Marokko is.

De participanten geven aan op verschillende manieren contact te hebben met de personen in hun opvoednetwerk. De manier waarop ze het meest contact hebben met de personen uit hun opvoednetwerk is in tabel 1 weergegeven. De participanten hebben met ongeveer zeventig procent van hun actoren voornamelijk face to face-contact. De overige dertig procent

spreken ze voornamelijk telefonisch, alhoewel ze deze mensen kennen door (voormalig) face to face-contact.

Netwerksamenstelling. In de opvoednetwerken van de participanten is onderscheid te maken tussen zeven verschillende groepen mensen die een rol spelen in de opvoeding, namelijk familieleden, vrienden, buren, collega's, professionals, geestelijken en trainingdeelnemers. In figuren 1 en 2 wordt de gemiddelde verdeling van deze groepen in de opvoednetwerken van vaders en moeders weergegeven.

Dit onderzoek richt zich op de manier waarop migrantenouders zich positioneren ten opzichte van hun (etnische) bonding-netwerk en in het bijzonder van hun familienetwerk. Alle participanten geven aan dat de familie een rol speelt in de opvoeding van hun kinderen. Uit figuren 1 en 2 blijkt dat de opvoednetwerken van de participanten voor gemiddeld zestig procent uit familieleden bestaan. Ook kinderen maken in sommige gevallen deel uit van het opvoednetwerk; zij spelen dan een rol in de opvoeding van de jongere kinderen in het gezin.

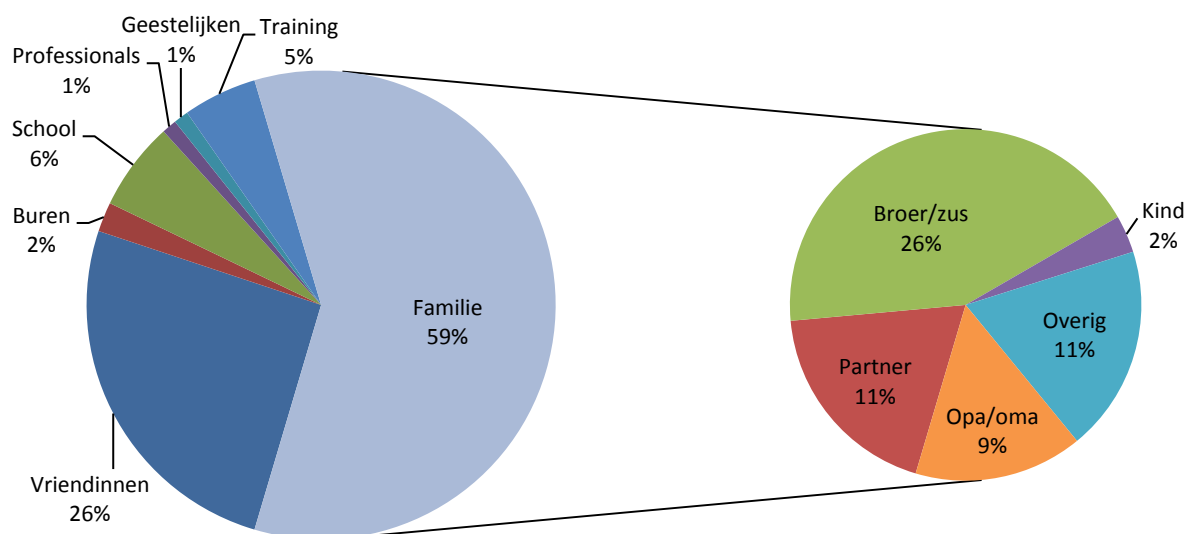

Figuur 1: Diagram met de gemiddelde verdeling van de actorgroepen in de opvoednetwerken van vaders

Noten:

* Met deze actoren worden schoolgerelateerde professionals bedoeld.

** Met deze actoren worden niet-schoolgerelateerde professionals bedoeld.

Figuur 2: Diagram met de verdeling van de gemiddelde actorgroepen in de opvoednetwerken van moeders

De etniciteit van de mensen uit het opvoednetwerk is vastgesteld aan de hand van gegevens over het geboorteland. Voor de meeste alters is de etniciteit hierdoor met zekerheid vast te stellen. Zo hebben alle vrienden dezelfde etnische achtergrond als de participanten. Bij een deel van de familieleden van de participanten is dit niet zo zeker vast te stellen; er is enkel van hen bekend dat zij in Nederland zijn geboren en daar ook wonen. Er kan met zekerheid gezegd worden dat 82 procent van het totale opvoednetwerk van de participanten bestaat uit mensen die dezelfde etnische achtergrond als zij hebben. Hieronder vallen familie en vrienden, maar ook een aantal collega's, burens en geestelijken. Als er vanuit gegaan wordt dat alle familieleden dezelfde etnische achtergrond als de participant hebben, bestaat 89 procent van het totale opvoednetwerk uit mensen met dezelfde etnische achtergrond. Het netwerk van acht participanten bestaat volledig met mensen met dezelfde etniciteit.

Aan de hand van deze kwantitatieve gegevens zou geconcludeerd kunnen worden dat bij het merendeel van de participanten sprake is van bonding capital; hun netwerken bestaan voor het grootste deel uit familie en vrienden met dezelfde etnische achtergrond, die elkaar in de meeste gevallen kennen. Het is de echter de vraag op welke manier de opvoeders gebruik maken van hun (bonding-)netwerk en op welke manier de respondenten zich positioneren ten opzichte van hun familie en overige netwerksegmenten.

Netwerkgebruik

Uit de kwalitatieve analyse blijkt dat de manier waarop de participanten hun opvoednetwerk inzetten en hoe zij zich verhouden tot hun familie en overige segmenten ingedeeld kan worden naar drie netwerktypen, die weergegeven zijn in tabel 2.

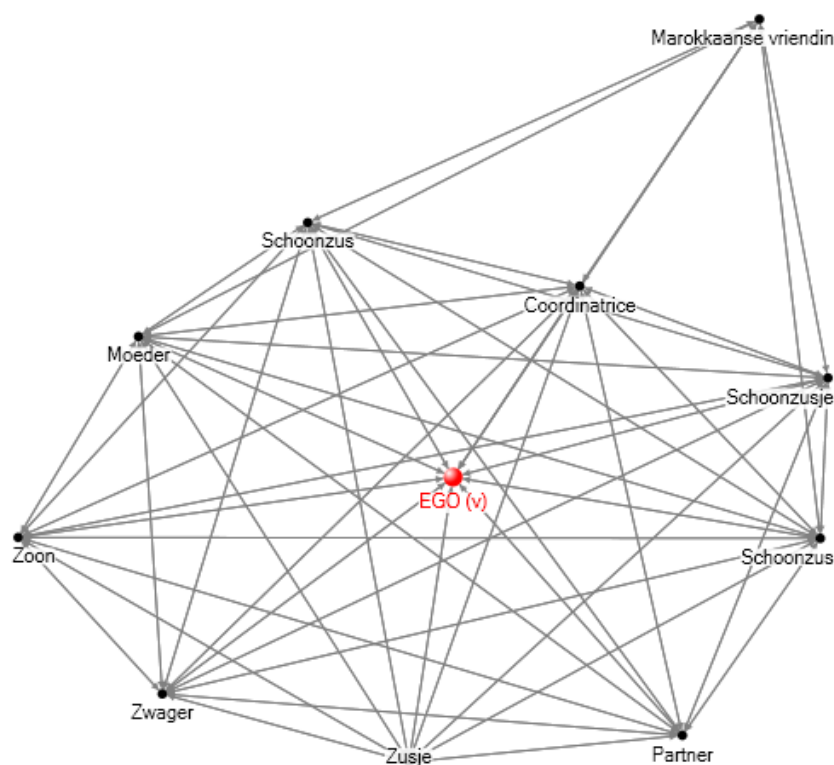
	Netwerktipe 1 (N=3)	Netwerktipe 2 (N=10)	Netwerktipe 3 (N=2)	F/Sign. One-way ANOVA
Netwerkgrootte	8	10	4	n.s.
Dichtheid	0,98	0,71	1,00	n.s.
Dezelfde etniciteit (%)	94	77 (85)*	100	n.s.
Familie (%)	84	60	54	n.s.
Vrienden (%)	6	17	46	n.s.
Professionals (%)	6	13	0	n.s.
Collega's (%)	0	4	0	n.s.

Tabel 2. Overzicht van de drie netwerktypen en hun gemiddelde kenmerken

*Noot: * Het getal tussen haakjes geeft het percentage alters met dezelfde etniciteit aan als er vanuit gegaan wordt dat alle familieleden dezelfde etnische achtergrond hebben.*

Netwerktipe 1: Familie als opvoednetwerk. Een drietal opvoeders, waaronder twee moeders en een vader, ziet de familie als belangrijkste bron van inspiratie en steun in het opvoeden. Het merendeel van deze ouders hecht waarde aan de bestaande opvoedideeën die binnen hun familie gedeeld worden. Ze staan daarnaast open voor nieuwe opvoedideeën en -inzichten, die verkregen worden door input van familieleden, professionals en media. Het afwegen van de bruikbaarheid van deze nieuwe ideeën en inzichten wordt voornamelijk gedaan vanuit het eigen culturele referentiekader en in overleg met de familie. Dit is kenmerkend voor deze participanten; de participanten die gebruik maken van een van de overige netwerktypen maken hun keuzes als individuele agent of betrekken hoogstens hun partner hierbij.

Het opvoednetwerk van de ouders die gebruik maken van netwerktipe 1 bestaat gemiddeld uit acht personen, waarvan gemiddeld 84% familie is. De gemiddelde hechtheid van dit netwerk is 0,98, wat betekent dat vrijwel iedereen elkaar kent. Een voorbeeld van een type 1-netwerk is te vinden in figuur 3. De familieleden van deze opvoeders wonen zowel in Nederland als in het land van herkomst of andere landen. Er wordt zowel face to face als telefonisch en door middel van Skype gecommuniceerd over de opvoeding.

Figuur 3. Voorbeeld van een type 1-netwerk

Deze participanten ervaren dat ze altijd bij hun familie terecht kunnen voor advies, praktische en emotionele steun en nieuwe ideeën over opvoeden. Voor hen spelen vertrouwen en de emotionele band die ze met hen hebben een belangrijke rol. Het merendeel van deze ouders wordt geïnspireerd door de manier waarop ze zelf zijn opgevoed.

Het belang van de familie in de opvoeding wordt duidelijk in het onderstaande interviewfragment. Hierin wordt een moeder gevraagd welk advies ze andere moeders zou geven als het gaat om het leren van nieuwe dingen over opvoeden en welke mensen ze daar voor nodig heeft. In het netwerk van deze moeder komen zowel familieleden als vriendinnen voor, maar ze verwijst in haar antwoord direct naar haar familieleden.

Fragment 1. Een moeder verwijst naar de rol die haar familie voor haar speelt in het opvoeden.

-
- I: Welke mensen heb je om je heen nodig om je opvoeding zo goed mogelijk te doen? Waar zou je kunnen leren over opvoeden, zodat jij je kind de beste opvoeding kan geven?
- M: Ja, ik begrijp het.
- I: Hmm.
- M: Eh .. sowieso ja, ik heb mijn moeder niet als een moeder aanwezig is, tuurlijk ga je gelijk naar je moeder. En ... ja, iedereen ervaart het anders. Ik ik ik zou dit gaan dit bijvoorbeeld gelijk zeggen: Ik heb dit aan die mensen heb je heel veel gehad.

- I: Ja.
- M: Maar iedereen heeft zijn eigen familie. Hij heeft misschien, ja ik weet niet. Ja, dit zou ik gewoon zeggen te-. De mensen die je kan vertrouwen, natuurlijk.
- I: Ja.
- M: En de mensen die jou gaan helpen en die er zullen zijn.
- I: Ja.
- M: Als het no- als het nodig is.
- I: Ja, ja. En dan wijs je naar eigen netwerk.
- M: Hmm hmm.
- I: Dus zoiets als wat jij hebt [??*]
- M: [Hmm hmm. Familie.

*Noot: * Met '??' wordt aangegeven dat het gesprokene onverstaanbaar is.*

Moeder, 43 jaar, van Marokkaanse afkomst, onderwijs gevolgd in Frankrijk, niveau onbekend

Het merendeel van de ouders communiceert dagelijks met hun familieleden over de opvoeding. Hun familieleden hebben ook regelmatig contact met de kinderen zelf om betrokkenheid te tonen en hen te motiveren. Een moeder legt uit hoe deze onderlinge betrokkenheid verklaard wordt; volgens haar hebben zij en haar broers en zussen dezelfde ideeën over de opvoeding, namelijk die van hun ouders. Dit wordt geïllustreerd in onderstaande fragment.

Fragment 2. Een moeder verklaart de gelijke mate van steun van haar familieleden in het opvoeden.

- I: Dus je zegt eigenlijk krijg je van iedereen evenveel
- M: Ja.
- I: steun
- M: Ja.
- I: En leer je evenveel.
- M: Ja, ja.
- I: Dus er is geen onderscheid te maken?
- M: Nee, nee.
- I: Goed.
- M: Ik heb aan u verteld dat wij hebben zelfde opvoeding.
- I: Ja.
- M: Dus ja met zussen, maar ze helpen mij, ik weet niet hoe moet ik aan u uitleggen, maar wij zijn bijna hetzelfde.

Moeder, 39 jaar oud, van Algerijnse afkomst, onderwijsniveau onbekend.

De twee moeders hechten belang aan het advies van hun familieleden en in het bijzonder van familieleden die een pedagogische opleiding hebben gevolgd en professionele ervaring met kinderen hebben. Zo legt een moeder uit dat haar schoonzusje met probleemgezinnen werkt en dat ze door haar verhalen is gaan inzien dat ze haar eigen kinderen meer mag vertrouwen. Ze acht het advies van haar schoonzusje van belang, omdat zij haar gezin kent en daarnaast weet hoe de opvoeding in andere gezinnen verloopt. Hieruit wordt duidelijk dat deze moeders in hun familienetwerk niet alleen traditionele kennis over opvoeden vergaren, maar dat zij hierin ook nieuwe kennis ter ore krijgen, die wellicht gefilterd wordt door familieleden.

Ook door middel van internet en televisie vergaren deze moeders nieuwe inzichten over opvoeden. Zo legt een ouder uit dat ze actief op internet zoekt naar oplossingen voor opvoedingsgerelateerde problemen, die ze vervolgens met haar familie bespreekt.

In het opvoednetwerk van twee van de ouders bevinden zich naast een hecht familienetwerk ook andere personen, zoals vriendinnen en professionals. De rol die zij spelen in de opvoeding is kleiner en wordt door de ouders bekeken vanuit het perspectief van de familie. Zo leggen ze uit dat vriendinnen een luisterend oor bieden en soms advies geven, maar dat ze bij hen niet voor alles terecht kunnen, zoals voor praktische hulp, die ze wel van hun familieleden ontvangen.

Alhoewel bij slechts een van de moeders professionals deel uit maken van het opvoednetwerk, uiten twee moeders zich positief over het betrekken van professionals bij de opvoeding; ze geven aan dat ze van hen kunnen leren. Een ouder benadrukt het belang van hun professionele kennis, hun advies en hun ervaring met kinderen.

De ouders zijn zich bewust van de verschillende opvattingen die professionals kunnen hebben ten opzichte van henzelf en hun familieleden (die soms zelf ook professional zijn). Ze hanteren verschillende strategieën om hiermee om te gaan. Zo kiest een moeder ervoor om professionals niet te betrekken bij haar opvoeding; ze is er namelijk niet altijd zeker van of de professionals haar cultuur in ogenschouw nemen. Ze geeft aan dat ze oplossingen voor problemen zoekt in haar eigen cultuur. De andere moeder daarentegen richt zich tot professionals bij specifieke problemen, zoals leerproblemen, waardoor er volgens haar nauwelijks botsing tussen opvoedvisies plaatsvindt. Er kan dus gezegd worden dat de professionals niet gezien kunnen worden als bridging capital, omdat ze cultuurneutrale informatie geven over specifieke opvoedterreinen.

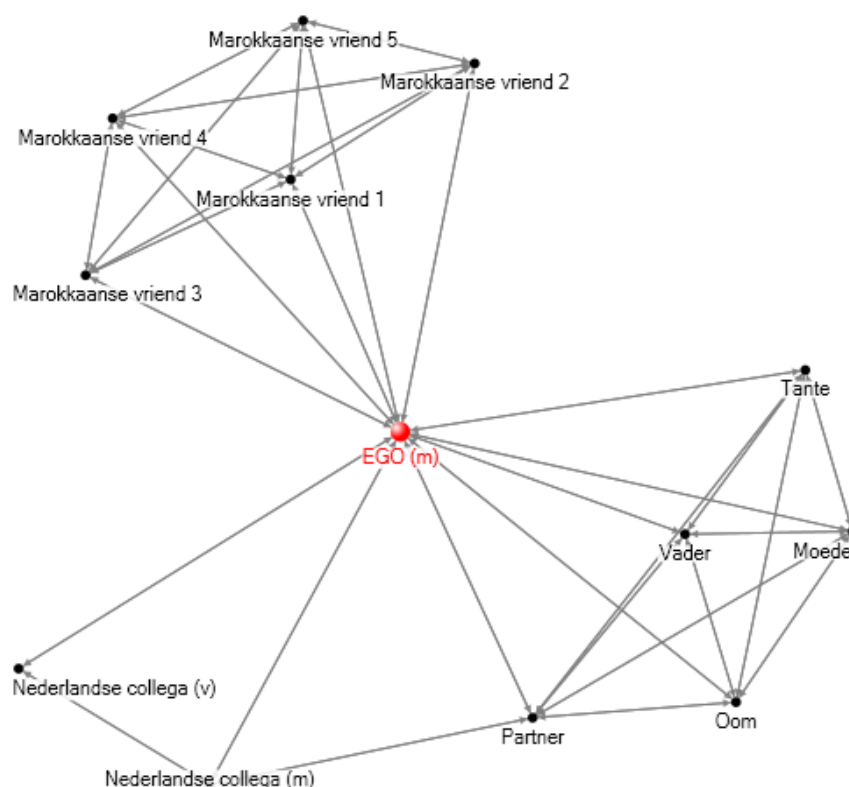
Ook de rol van de professionals wordt vergeleken met de rol die familie speelt in het opvoeden. Zo legt een moeder uit dat professionals advies geven over hoe ze met specifieke

leer- of gedragsproblemen moet omgaan, terwijl haar familie emotionele steun en advies geeft over hoe ze thuis met het desbetreffende kind om moet gaan.

Er kan gezegd worden dat de participanten voornamelijk gebruik maken van bonding capital en hun bridging relaties zien vanuit het referentiekader van de familie. Ondanks dat deze ouders voornamelijk gebruik maken van bonding parenting capital, is er ook sprake van het doorgeven van nieuwe ideeën aan zogenaamde weak ties. Zo legt een van de moeders uit dat ze andere schoolmoeders adviseert over het inschakelen van professionals als zich leer- of gedragsproblemen voordoen, waarna haar advies af en toe wordt opgevolgd. Deze schoolmoeders maken volgens de participant geen deel uit van haar opvoednetwerk, maar uit de kwalitatieve data blijkt toch dat het contact met deze schoolmoeders een vorm is van bridging parental capital; er worden opvoedideeën doorgegeven aan personen die volgens de participant minder dichtbij staan.

Netwerktipe 2: Gesegmenteerd netwerk. Tien participanten betrekken zowel familieleden als anderen, zoals vrienden, collega's, burens of professionals bij het opvoeden. Deze verschillende netwerksegmenten zijn voor deze participanten allemaal van belang, alhoewel zij verschillende functies toebedeeld krijgen. Het merendeel van de participanten geeft aan dat ze altijd op zoek zijn naar mogelijkheden om te leren over opvoeding. Ze onderscheiden zich van de ouders die gebruik maken van netwerktipe 1 doordat ze actief (contrasterende) input verzamelen van de diverse personen uit hun netwerk en daaruit afwegen wat het beste bij hen past. Het familienetwerk wordt niet betrokken bij dit keuzeprocess; de participanten maken deze keuze zelf of hoogstens met hun partner.

Het opvoednetwerk van deze participanten is met een gemiddelde van tien personen groter dan netwerktipe 1. Het netwerk bestaat voor zestig procent uit familieleden, wat een kleiner percentage is ten opzichte van netwerktipe 1. Naast familieleden bestaat het netwerk uit vrienden (17%), professionals (13%), collega's (4%), burens (2%), trainingdeelnemers (3%) en geestelijken (1%). De gemiddelde hechtheid van dit netwerk is 0,71, waarmee het netwerk gemiddeld minder hecht is dan netwerktipe 1. Een voorbeeld van een tipe 2-netwerk is te vinden in figuur 4. De mensen uit het netwerk van deze opvoeders wonen zowel in Nederland als in het land van herkomst of andere landen. Er wordt zowel face to face als telefonisch en door middel van Skype gecommuniceerd over de opvoeding.

Figuur 4: Voorbeeld van een type 2-netwerk

Deze participanten betrekken diverse netwerksegmenten bij de opvoeding, waardoor ze meerdere referentiekaders hebben voor de vorming van hun opvoedvisie. De *familie* speelt voornamelijk dezelfde rol als voor de participanten die gebruik maken van netwerktype 1; ze bieden emotionele steun, geven advies en bevestigen normen en waarden. Het verschil met netwerktype 1 is dat de ouders die gebruik maken van netwerktype 2 hun familie niet actief betrekken bij het afwegen van de bruikbaarheid van nieuwe ideeën over opvoeden.

Vriend(inn)en spelen voornamelijk een rol in het uitwisselen van kennis en ideeën over opvoeden. Een ouder legt uit dat hij bij zijn vrienden meer ruimte ervaart dan bij zijn familie om over opvoedideeën te discussiëren. Vrienden leren van elkaar en adviseren elkaar, zoals duidelijk wordt in het volgende fragment.

Fragment 3. Een vader ziet zijn vriendennetwerk als een kennisnetwerk

-
- I: En welke rol speelt Achmed in de opvoeding?
- V: Nou, Achmed kan je eigenlijk meer zien als een netwerk van andere vrienden erbij. Dus vrienden, dat je kan met met hun praten over over opvoeden, over problemen, over hoe het gaat, over wat kan je doen. Bijvoorbeeld over wat ze doen zelf. En soms vertellen ze: “Oh, mijn kinderen hebben dit en dat gedaan. Ze hebben het niet goed gedaan op school of dit.” Dus het is meer van ideeën uitwisselen en kijken hoe het beter, zegmaar wat moet je doen. De één

zegt: “Oh ja, je moet het zo doen.” De ander zegt zo. Het is meer een soort ja, kennisnetwerk of zo.

Vader, 50 jaar, van Marokkaanse afkomst, universitair opgeleid Nederland

Professionals spelen, net zoals bij netwerktype 1, voornamelijk een rol in het oplossen van specifieke problemen. De ouders die gebruik maken van netwerktype 2 onderscheiden zich echter door dat ze gemiddeld meer leerkrachten betrekken bij het opvoeden. Ze benaderen hen niet alleen als zich problemen voordoen, maar ze worden gezien als actoren die de persoonlijke ontwikkeling van hun kinderen van nabij meemaken. Ze hechten waarde aan de kennis en ervaring die deze professionals in het algemeen, maar in het bijzonder met hun kind, hebben. Ze doen inspiratie bij hen op en zijn bereid van hen te leren.

Collega's spelen voornamelijk een rol in het delen van alledaagse ervaringen en verhalen over de kinderen, die voor de ouders als een spiegel dienen; ze worden erdoor geïnspireerd en gerustgesteld. In het onderstaande fragment wordt duidelijk hoe een vader geïnspireerd wordt door zijn collega; hij gaat nadenken over de normen die hij heeft met betrekking tot de financiële hulp die zijn zoon in de toekomst misschien nodig zal hebben.

Fragment 4. Een vader wordt geïnspireerd door de verhalen van zijn collega.

- I: En kunt u ook vertellen wat voor invloed uw collega bijvoorbeeld op uw opvoeding heeft?
- V: Mijn collega vertelt mij iedere keer iets over zijn kinderen of kleinkinderen of .. over zijn oudste kind, zoon. Hij had geen werk, ontslagen. En toen hij vertelt mij dat hij zijn studie vrachtwagenchauffeur heeft vergoed. Hij zei: Eman, ik moet voor hem doen, anders hij hij heeft zijn baan kwijt geraakt en hij moet, hij wil graag werken. En toen heeft hij ja, hij helpt hem. Die effect over mij, op mij, ja. Ik dat denk ik ook: Als mijn zoon later geen werk of geen inkomen heeft, dan kan ik hem ook helpen, dus. Het is gewoon normaal.
-

Vader, 51 jaar, van Marokkaanse afkomst, universiteit (Marokko) en hbo (Nederland) afgerond.

Naast sociale contacten spelen ook *alternatieve bronnen*, zoals boeken, internet en tv-programma's een belangrijke rol in het leren over opvoeding. Typerend voor deze ouders is dat ze niet (alleen) van deze bronnen gebruik maken om oplossingen te vinden voor opvoedingsgerelateerde problemen, maar vooral om geïnspireerd te raken over opvoeden en om meer kennis over opvoeden te verzamelen.

Het merendeel van de participanten geeft aan dat ze altijd bereid zijn om te leren van de diverse personen in hun netwerk en de alternatieve bronnen die ze gebruiken. Ze wegen de contrasterende perspectieven die ze verzamelen af en kiezen wat het beste bij hen past. Hun

(religieuze) principes, gevoel en de aard en de context van het opvoedprobleem zijn daarbij bepalend. In het onderstaande fragment wordt duidelijk hoe een moeder als agent omgaat met de diverse input die ze ontvangt vanuit haar opvoednetwerk.

Fragment 5. Een moeder legt uit hoe ze opvoedideeën verzamelt en zelf een oplossing kiest.

- M: Ik pak niet altijd wat iemand zegt.
I: Nee.
M: Ik moet altijd van die van die horen.
I: Ja.
M: Dan zoek ik zelf een oplossing.
I: Ja.
M: Ja, dan beslis ik zelf wat ik ga doen.
I: Ja.
M: Niet. Van mij komen. Misschien ja, het is, ja.
I: En dan helpt het jou dus om van verschillende mensen
M: Ja.
I: ideeën te krijgen?
M: Ja, dat helpt. Kijk als jij wil iets doen, zomaar een, je hebt toch ideeën nodig om een tekst te maken. Dat is ook hetzelfde voor problemen.
I: Hmm hmm.
M: Het moet van iedereen horen en daarmee ga je denken: Wat ga ik doen?
I: Ja.
M: Ja, dat is de beste.
-

Moeder, 45 jaar, van Marokkaanse afkomst, universitaire opleiding afgerond in Marokko

Het merendeel van de participanten is bereid om hun opvoedpraktijken aan te passen naar aanleiding van nieuwe opvoedideeën. Ze geven aan dat ze bewuste keuzes hebben gemaakt in de manier waarop ze opvoeden. Ze maken daarbij onderscheid tussen hun opvoedpraktijken en die van anderen of tussen hoe ze zelf vroeger en nu opvoed(d)en. In het onderstaande fragment wordt duidelijk hoe een vader zijn leerproces als opvoeder heeft beleefd en welke rol anderen daarin hebben gespeeld.

Fragment 6. Een vader legt uit dat hij zijn opvoeding bewust heeft veranderd door de perspectieven van anderen.

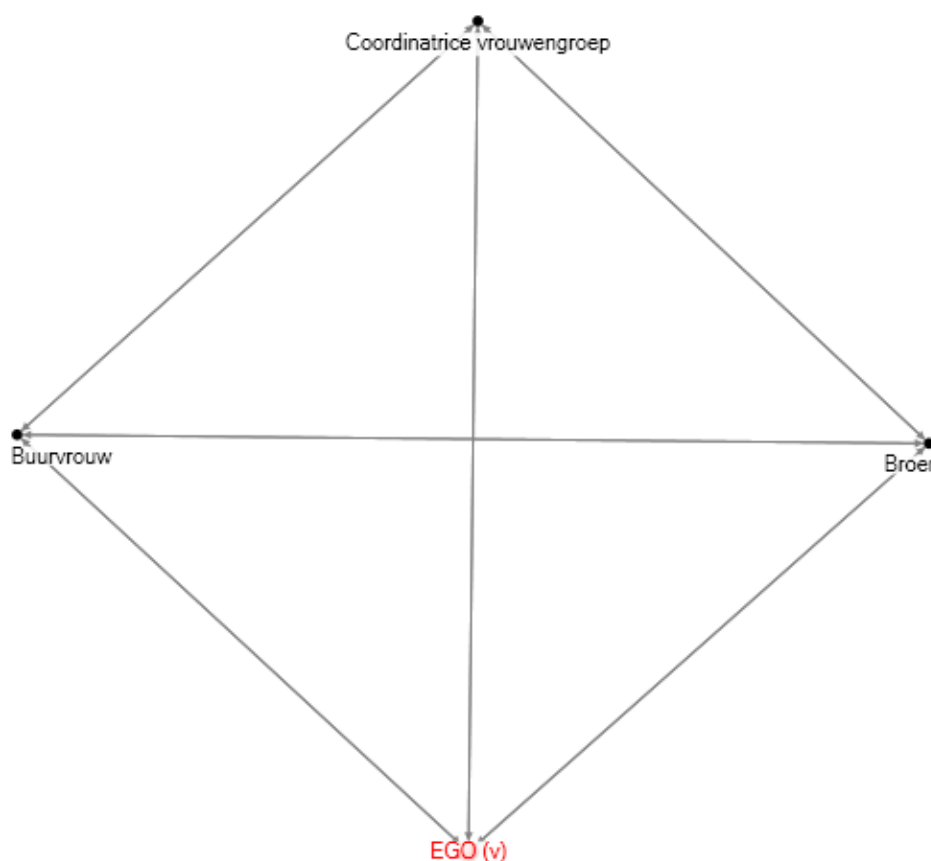
- V: In het begin voor voordat ik kind kreeg.
I: Ja.
V: Ik had gewoon, ik had mening dat ik doe met hem zelfde wat ik heb van mijn vader gekregen.

- I: Ja.
- V: Maar later het blijkt dat is helemaal anders.
- I: Ja.
- V: Het is helemaal a-. Als ik wou gewoon doen wij normaal doen, gaat zeker fout.
- I: Ja.
- V: Gaat zeker fout, ja.
- [...]
- V: Dat heb ik zelf geconfronteerd, zelf door die door wat ik heb gekregen en door wat ik luister en wat wat ik hoor van ook van andere mensen. Die heb ik zelf gewoon dingetjes eh.
- I: Dus door te luisteren naar andere mensen [en toen heeft het zelf anders gedaan.
- V: [Door de luisteren naar andere mensen. Ja, zeker weten, ja.
- I: Ja.
- V: Ja, zeker weten, ja.
- I: [Oké.
- V: [Want want ik wil ook graag veranderen.
- I: Ja.
- V: Met opvoeding. Daarom ik heb deze week de gewoon eh.
- I: Ja.
- V: Dit dit deze gewoon dit gekozen om mijn mijn kind hij wordt hetzelfde als niet hetzelfde als mij. Dus eh.
- I: Ja.
- V: Hij krijg ander leven, andere.

Vader, 48 jaar, van Marokkaanse afkomst, college afgerond in Marokko

Netwerktipe 3: Selectief netwerk. Een tweetal ouders, allen moeder, kiest er bewust voor om slechts een klein aantal personen te betrekken bij het opvoeden, zoals de broer of zus en een vriendin. Zij doen dit, omdat ze gewend zijn om zelfstandig keuzes te maken of omdat ze niet willen dat andere mensen over hen praten. Hiermee onderscheiden ze zich van de andere twee netwerktipes.

Door deze selecte keuze bestaat het opvoednetwerk van deze ouders gemiddeld uit vier personen. De netwerkdichtheid is 1,00, wat betekent dat iedereen in het netwerk elkaar kent. Alle personen in het netwerk hebben dezelfde etnische achtergrond als de participant en wonen in Nederland. Opvallend aan dit netwerk is het hoge percentage vrienden; 46 procent van het netwerk bestaat uit vrienden en 54 procent bestaat uit familieleden. Een voorbeeld van een type 3-netwerk is te vinden in figuur 5.

Figuur 5: Voorbeeld van een type 3-netwerk

Net als de participanten die gebruik maken van netwerktype 2, spreken deze moeders over de zoektocht die ze hebben doorgemaakt in de vorming van hun opvoedvisie. Zo legt een van de moeders uit dat ze een tussenweg gevonden heeft in de opvoeding van haar kinderen, waarbij ze enerzijds de Marokkaanse cultuur en haar eigen opvoeding in ogenschouw neemt. Anderzijds hecht ze belang aan de mogelijkheden die ze haar kinderen wil geven. In het onderstaande fragment wordt duidelijk hoe zij als individuele agent een tussenweg vindt in een alledaagse opvoedsituatie.

Fragment 7: Een moeder legt uit hoe ze als individuele agent beslist over principiële kwesties.

I: Hoe vind je die tussenweg dan? Hoe gaat zoiets? [Die zoektocht?

M: [Voor mijn gevoel is dat dan goed. Voor mijn gevoel dan.

I: Ja.

M: Wat een ander denkt of zo dat interesseert mij dan niet.

I: Nee.

M: Nee. Ik kan je één voorbeeld geven. Mijn vriendin, tenminste mijn dochter, die je net zag, weet je, sinds vorig jaar blijft ze bij een vriendin slapen. Maar het is ook een Marokkaanse

vriendin, weet je wel? Wat ik vroeger nooit mocht. Ik mocht dat niet. Enigste dochter, zegmaar. Altijd zo eh bang dat er wat gebeurt en al die dingen. Haar vader was het er niet zo mee eens, maar ik zeg: Ik vertrouw die mensen. Ik ken die moeder en die vader, weet je? Ze gaan geen gekke dingen. Laat haar maar. Omdat ik het zelf nooit mocht.

I: Hmm hmm.

M: Weet je, zulke dingen bedoel ik. Wat je zelf niet mocht, probeer je toch beetje daar vrijheid in te geven, omdat je het zelf zegmaar een beetje tekort, hoe moet ik het zeggen, dat je het wel jammer vond.

Moeder, 46 jaar, van Marokkaanse afkomst, mavo afgerond in Nederland

Deze participanten hechten waarde aan advies uit hun opvoednetwerk, maar hebben tegelijkertijd een kritische houding; ze zoeken door middel van religieuze boeken onderbouwing voor hun standpunten, zoals duidelijk wordt in het volgende fragment.

Fragment 8: Een moeder legt uit hoe zij omgaat met de invloed van haar broer op haar principes

I: Hoe zijn die principes echt tot stand gekomen? Want volgens mij heb je er wel veel over nagedacht.

M: Ja.

I: Hebben die mensen in dit netwerk daar ook een rol in gespeeld?

M: .. Jawel. Jawel. Ja.

I: Op welke manier?

M: Nou, zoals mijn broer van dat ie zegmaar van dingen ofzo hoort dat niet. Weet je wel? Dat kan niet. Weet je wel? Dat wel. Ja, bepaalde dingen. En dan denk ik van: Nou, dan ga ik me daar in verdiepen. Denk ik: Ja, eigenlijk klopt dat. Weet je wel?

Moeder, 46 jaar, van Marokkaanse afkomst, mavo afgerond in Nederland

Deze participanten voeden bewust op en zijn overtuigd van de keuzes die zij gemaakt hebben en de veranderingen die zij doorgemaakt hebben als opvoeder. Ze onderscheiden zich van de andere participanten door hun bewuste selectie van mensen die betrokken zijn bij het opvoeden en door de manier waarop ze benadrukken dat zij als individu keuzes maken.

Geen netwerk. Een ouder geeft aan niemand te willen betrekken bij de opvoeding van haar kinderen. Ze vertrouwt niemand en laat niemand toe in haar persoonlijk leven. Haar geloof is voldoende en betekent alles voor haar; het geeft haar kracht en richting voor haar leven en de opvoeding van haar kinderen, zoals duidelijk wordt in het volgende fragment.

Fragment 9. Een moeder legt uit dat ze geen andere mensen nodig heeft in haar opvoeding, maar dat ze haar kracht en inspiratie voor de opvoeding uit haar geloof haalt.

I: Zijn er nog andere bronnen of dingen waarvan u leert als opvoeder? Denk aan programma's op tv, het internet, boeken, religie, school etc.

M: Ja, mijn geloof, dat is zo belangrijk voor mij. Ik geloof en vertrouw alleen op Allah. Hij is de enige voor mij en zal dat ook zo blijven. Hij betekent alles voor mij. Ik spreek met niemand in deze tijd en heb geen vertrouwen in iemand. Maar mijn kracht en informatie, advies, tips haal ik uit de koran en programma's die over het geloof gaan. Daar haal ik voldoening uit, voor mijn opvoeding.

Moeder, 52 jaar, van Marokkaanse afkomst, mavo afgerond in Nederland en overig onderwijs in het buitenland gevolgd, niveau onbekend.

Deze moeder betreft haar familie bewust niet bij de opvoeding van haar kinderen. Ze vindt dat haar familie niet goed omgaat met de dingen die ze met hen deelt; ze maken volgens haar alles groter en erger dan dat het is. Ze geeft aan dat ze ook geen vriendinnen nodig heeft en dat haar dochter haar vriendin is. Ze krijgt af en toe wel tips van mensen om haar heen, maar die zijn volgens haar niet van invloed op haar opvoeding. Ze voedt haar kinderen op zoals ze het zelf goed vindt en zoals ze zelf is opgevoed. Ook geeft ze anderen geen advies over de opvoeding. Als het gesprek in de moskee over kinderen en opvoeding gaat, vertelt ze wel hoe zij het heeft aangepakt en geeft ze tips. Ze wil het echt zo min mogelijk over opvoeden hebben, omdat ze zich wil richten op het geloof.

Conclusie en discussie

In dit onderzoek is onderzocht hoe migrantenouders hun opvoednetwerken vormgeven en gebruiken bij het verwerven van kennis over opvoeden. Er is hierbij in het bijzonder gelet op de manier waarop zij zich positioneren ten opzichte van hun 'traditionele' bonding-netwerken, zoals hun familienetwerk, en contacten buiten deze netwerken.

Met betrekking tot de samenstelling van de opvoednetwerken van de participanten is duidelijk geworden dat een groot deel hiervan bestaat uit zogenaamde bonding-contacten. Zo geven alle participanten die contact met anderen hebben over opvoeden aan dat ze familieleden betrekken bij de opvoeding van hun kinderen. Hun opvoednetwerken bestaan voor gemiddeld zestig procent uit familieleden. Als het bonding capital gezien wordt in relatie tot etniciteit, kan gesteld worden dat bijna negentig procent van de opvoednetwerken uit bonding-relaties bestaat.

Dit wil echter niet zeggen dat de participanten hun familienetwerk op dezelfde manier inzetten bij het vergaren van kennis over opvoeden. Ze positioneren zich namelijk op verschillende manieren ten opzichte van hun familienetwerk en overige netwerksegmenten, wat duidelijk is geworden in de gemaakte typologie. De manieren waarop opvoednetwerken samengesteld zijn en welke aspecten van sociaal leren hierin naar voren komen, worden hieronder uiteengezet en verbonden met theoretische concepten.

Er kan gezegd worden dat de ouders die gebruik maken van netwerktype 1 voornamelijk gebruik maken van bonding capital, in de zin dat hun opvoednetwerk voor een groot deel bestaat uit een hecht familienetwerk, dat grotendeels dezelfde ideeën heeft over opvoeden en dat verscheidene rollen vervult in de opvoeding van de kinderen. Ze hechten belang aan de opvoedideeën die bestaan binnen hun familienetwerk en geven aan dat hun familieleden gedeelde normen en waarden hebben met betrekking tot de opvoeding. Nieuwe kennis wordt verzameld door input van familieleden, professionals en media, waarbij de afweging van de bruikbaarheid van deze nieuwe kennis voornamelijk gedaan wordt vanuit het eigen culturele referentiekader en in overleg met de familie.

De manier waarop deze ouders kennis vergaren over opvoeden is gerelateerd aan het concept van *communities of practice* (Wenger, 1998, geciteerd in Schreurs & De Laat, 2014). De ouder is hierbij onderdeel van een kennisgemeenschap, waarbij de leden van het (in dit geval opvoed)netwerk een gedeelde identiteit ontwikkelen en waarbij kennis op een collectieve manier wordt bevorderd. Volgens Wenger en collega's (2001, geciteerd in Schreurs & De Laat, 2014) is het van belang dat het netwerk daarbij een gedeeld raamwerk van normen en waarden heeft, wat in het geval van deze ouders zo is. Wenger en collega's (2001, geciteerd in Schreurs & De Laat, 2014) geven ook aan dat ideeën binnen de gemeenschap met elkaar verbonden worden en dat inzichten en problemen op een constructieve manier gedeeld worden en verbonden worden met concepten waarmee men al bekend is. In het geval van deze ouders vindt dit plaats doordat nieuwe kennis over opvoeden gedeeld wordt met het familienetwerk. De familie speelt vervolgens een rol in de afweging van de bruikbaarheid van deze kennis.

Door een deel van deze ouders wordt echter ook naar kennis over opvoeden gezocht volgens het idee van *connected learning* (Ito et al., 2013). Het gebruik van fora en online zoekmachines spelen voor hen een rol bij het zoeken naar oplossingen voor opvoedproblemen, waarbij deze oplossingen vervolgens weer gedeeld worden met het familienetwerk. Er kan dus gezegd worden dat aspecten van beide sociale leerprocessen aanwezig zijn en met elkaar interacteren in het vormen van het opvoedkapitaal.

Er wordt vaak vanuit gegaan dat bonding capital ervoor zorgt dat er weinig toegang is tot nieuwe ideeën (Anthias, 2007). Dit is echter niet het geval bij het merendeel van de ouders die gebruik maken van netwerktype 1; zij staan open voor nieuwe ideeën over opvoeden en verkrijgen nieuwe ideeën door input van hun familieleden, professionals en de media. Hun familieleden spelen een rol in het slaan van bruggen door hun ervaring in de Nederlandse maatschappij. Door de gedeelde normen en waarden van het familienetwerk passen de adviezen van familieleden binnen het referentiekader van de ouders. Dit sluit aan bij het werk van De Haan en collega's (2013) die constateren dat er voorzichtig omgegaan moet worden met de begrippen bonding en bridging capital, aangezien bonding-relaties ook een overbruggende functie kunnen hebben.

Door de ouders die gebruik maken van netwerktype 1 wordt waarde gehecht aan professionele kennis en het advies van professionals, wat ook wel *linking capital* genoemd wordt (Woolcock & Narayan, 2000). Dit kan bij deze ouders voor een zekere spanning zorgen, omdat hun visie soms afwijkt van die van professionals. Hiervoor hebben deze ouders verschillende oplossingen gevonden.

Het familienetwerk speelt niet voor alle ouders op deze manier een rol in de opvoeding van de kinderen. De meeste ouders oriënteren zich bij het vergaren van kennis over de opvoeding ook buiten het bonding familienetwerk en vormen hun opvoednetwerk in samenhang daarmee. De afnemende rol van het bonding-netwerk wordt door Wellman (2002) beschreven en gezien in het kader van de individualiserende samenleving. Hij stelt dat individuen zich tegenwoordig niet meer bevinden in dichte bonding-gemeenschappen, maar dat zij zelf hun netwerk samenstellen aan de hand van wat zij nodig hebben. Hij noemt dit *networked individualism*. Autonomie en agency worden hierbij belangrijker, aangezien individuen verantwoordelijk zijn voor het vormgeven van hun persoonlijke netwerk.

Dit individuele proces van het samenstellen van het netwerk is terug te zien bij een aantal ouders, namelijk de ouders die gebruik maken van netwerktype 3. Zij kiezen ervoor om slechts een select aantal personen te betrekken bij de opvoeding van hun kinderen, omdat ze het gewend zijn om zelfstandig keuzes te maken of omdat ze niet willen dat teveel mensen zich op de hoogte zijn van persoonlijke zaken. Ze hechten waarde aan steun en advies van de mensen in hun netwerk, maar benadrukken dat ze een kritische en onderzoekende houding hebben en dat zij als zogenaamde individuele agents keuzes maken.

Deze ouders onderscheiden zich echter ook deels van het proces dat Wellman (2002) beschrijft. Hij stelt dat traditionele sociale contacten wel een rol kunnen blijven spelen in de samengestelde netwerken. Hij spreekt hierbij echter niet specifiek over bonding-contacten,

een kenmerk dat wel degelijk naar voren komt in de netwerken van de participanten die gebruikmaken van netwerktype 3. Hun netwerken bestaan namelijk volledig uit selectief gekozen familieleden en vrienden met dezelfde etnische achtergrond die elkaar bovendien kennen. In zekere zin bestaan hun netwerken dus uit individueel geselecteerde *bonding*-contacten; een aanvulling op het concept van networked individualism die wellicht van toepassing kan zijn op de hedendaagse netwerken van migranten in een individualiserende samenleving.

De ouders die gebruik maken van netwerktype 2 vormen hun opvoednetwerk op een manier die als tussenvorm gezien kan worden in relatie tot networked individualism en bonding capital. Deze ouders betrekken namelijk het familienetwerk waarin zij zich bevinden bij de opvoeding van de kinderen, maar richten zich daarnaast ook op andere bonding- en bridging-contacten om kennis over opvoeding te vergaren. Zij vormen dus specifieke varianten van unieke netwerken met daarin clusters van familieleden en overige bonding- en bridgingcontacten. De clusters van familieleden, vrienden, collega's, burens, professionals en overige contacten worden op diverse manieren betrokken bij de opvoeding en bij het vergaren van kennis over opvoeden.

Deze tussenvorm van diverse subcommunities in geindividualiseerde netwerken wordt door Wellman (2002) *glocalized communities* genoemd. In glocalized communities bevinden zich diverse subnetwerken zoals het gezin, werkgerelateerde relaties, diverse vriendengroepen, een burennetwerk, etc. Wellman beschrijft dit fenomeen voornamelijk in relatie tot de geografische ruimte waarin netwerkleiden en -clusters zich bevinden. In dit onderzoek wordt de nadruk niet gelegd op de ruimtelijke afstand, maar het fenomeen dat Wellman beschrijft met de term *glocalized communities* heeft echter sterke overeenkomsten met de netwerken van de migrantenouders in die in dit onderzoek beschreven zijn. Hij beschrijft het fenomeen niet in het kader van migratie en migrantennetwerken, maar dit concept heeft potentie om ook toegepast te worden in het kader van migrantennetwerken, aangezien de netwerken van de migrantenouders uit dit onderzoek voornamelijk uit clusters bestaan van mensen die zich zowel op locale als globale afstand van elkaar bevinden.

Al met al wordt in het huidige onderzoek duidelijk dat migrantenouders hun opvoednetwerken op diverse manieren samenstellen, waarin in de meeste gevallen unieke netwerken gevormd worden waarin traditionele familienetwerken een belangrijke rol blijven spelen, maar waarin ook clusters van overige bonding- en bridging-contacten worden gevormd. Deze migrantenouders blijven, zij het op een kritische manier, gebruik maken van de kennis die aanwezig is in hun bonding-netwerken, maar verzamelen in even grote mate

kennis en expertise over opvoeden van andere offline en online bronnen. Hieruit wordt duidelijk dat hun sociale leerproces zowel kenmerken van communities of practice als connected learning bevat, waarbij in de meeste gevallen de migrant en niet het familienetwerk als agent centraal staat.

De diverse netwerkclusters zorgen ervoor dat migrantenouders diverse referentiekaders hebben bij het vergaren van kennis over opvoeden en bij het vormen van hun opvoedvisie. Met de vergaarde (contrasterende) kennis vormen zij hiermee een (vernieuwende) opvoedvisie en opvoedpraktijken die het beste bij hun persoonlijkheid, hun principes en de opvoedcontext passen. Dit sluit aan bij het werk van de De Haan (2011), waarin gesteld wordt dat leren in cultureel heterogene settings gericht is op vergelijking, confrontatie en vertaling van tradities en vaardigheden om tussen meerdere sociaal-culturele werelden te bewegen. Ze stelt dat nieuwe, hybride inzichten gecreëerd worden door dialoog en onderhandeling door partijen die diverse opvoedmodellen representeren (De Haan, 2011). Migranten passen zich niet op graduele wijze aan aan de ‘nieuwe’ cultuur van het gastland, waarbij ze hun ‘oude’ cultuur uit het land van herkomst achter zich laten of waarbij ze bepaalde oude waarden behouden en bepaalde nieuwe waarden aannemen. Ze vormen daarentegen nieuwe, hybride opvoedideeën die aspecten van beide culturen bevatten (de Haan & Elbers, 2005a; de Haan & Elbers, 2005b; Kagitcibasi & Ataca, 2005).

Het huidige onderzoek draagt bij aan het vergaren van kennis over het opvoedkapitaal van migrantenouders in Nederland. Door de opvoednetwerken van migrantenouders te zien als glocalized communities, wordt duidelijk dat migrantennetwerken unieke vormen kunnen aannemen met daarin zowel aspecten van bonding capital als networked individualism. Hierdoor wordt duidelijk dat migrantenouders in een westerse, postmoderne samenleving hun eigen netwerken samenstellen en nieuwe offline- en online-contacten aangaan om elkaar te stimuleren en te inspireren over opvoeden. Tegelijkertijd laten migrantenouders hun bonding-netwerk niet achter zich liggen, wat ook uit het onderzoek van De Haan, Koeman en de Winter (submitted) blijkt, maar blijven (geselecteerde) bonding-contacten deel uitmaken van de opvoednetwerken van migrantenouders. Zowel bonding-contacten als nieuwe, gespecialiseerde, (online) een-op-eenrelaties kunnen dus een rol spelen in het vormen van het opvoedideeën en -idealen van migrantenouders en het plaatsen van de opvoeding in een migratiecontext. Als de opvoednetwerken van migrantenouders gezien wordt in termen van traditionele, hechte bonding-netwerken of in termen van networked individualism, wordt er voorbij gegaan aan de dynamische, unieke aspecten van de opvoednetwerken van migranten, waarin aspecten van beide concepten aanwezig zijn.

Het huidige onderzoek schetst een aantal strategieën die migrantenouders gebruiken om zowel verbonden te blijven met het traditionele familienetwerk als nieuwe relaties buiten het familienetwerk aan te gaan om kennis te vergaren over opvoeden. De typologie die in dit onderzoek gepresenteerd is, is echter gebaseerd op een relatief klein aantal participanten en verdient dus nader onderzoek met grotere aantallen participanten. Bovendien zijn de participanten van het huidige onderzoek gemiddeld hoger opgeleid dan de Marokkaans-Nederlandse migrantenouders in Nederland en zijn de uitkomsten van dit onderzoek niet generaliseerbaar naar de gehele populatie van Marokkaans-Nederlandse migrantenouders in Nederland.

Daarnaast is in dit onderzoek de focus gelegd op de manier waarop de migrantenouders zich positioneren ten opzichte van hun familie en overige netwerkcontacten. Er is hierbij het gevaar om het familienetwerk als een zogenaamd *traditioneel* netwerk te bestempelen met betrekking tot opvoedideeën en -praktijken. Het is de vraag in hoeverre dat gerechtvaardigd is. In het onderzoek is namelijk duidelijk geworden dat ook familieleden in sommige gevallen vernieuwende ideeën over opvoeden genereren, doorgeven en met elkaar bespreken. De onderzoeksmethode is niet toereikend om een compleet beeld te krijgen van de opvoedideeën van de familieleden van de participant, dus er kunnen geen uitspraken gedaan worden over de mate waarin het familienetwerk gezien kan worden als een traditioneel netwerk. Wel is gevraagd naar eventuele verschillen tussen de rollen die familieleden en anderen toebedeeld krijgen in het opvoeden, waarbij overeenkomsten en verschillen in opvoedvisie tussen de participant en zijn of haar familieleden veelal aan bod zijn gekomen. Hierdoor kan alsnog een beeld geschetst worden van de manier waarop de participant zich verhoudt tegenover het bonding-familienetwerk en hoe hij of zij omgaat met eventuele verschillen in opvoedvisie.

Alhoewel dit onderzoek gebaseerd is op een relatief klein aantal participanten die gemiddeld een hoger opleidingsniveau hebben dan de gehele populatie, laat dit onderzoek zien dat migrantenouders in een individualiserende samenleving in deze postmoderne tijd diverse strategieën kunnen toepassen om zowel (een deel van) hun traditionele bonding-contacten te behouden en gelijktijdig daarbuiten kennis te vergaren over opvoeden. Deze globalized communities kunnen dienen als contact zone (Hermans & Kempen, 1998) waarin hybride opvoedvisies gevormd kunnen worden. Er zal meer onderzoek gedaan moeten worden naar de rol die moderne informatie- en communicatietechnologieën (kunnen) spelen in het vormen van nieuwe contacten en het vergroten van het opvoedkapitaal van migrantenouders in deze geconnecte samenleving.

Literatuur

- Anthias, F. (2007). Ethnic ties: Social capital and the question of mobilisability. *The Sociological Review*, 55, 788–805. doi:10.1111/j.1467-954X.2007.00752.x
- Belloti, E. (2008). What are friends for? Elective communities of single people. *Social Networks*, 30, 318-329. doi:10.1016/j.socnet.2008.07.001
- van den Berg, M. (2007). “Dat is bij jullie toch ook zo?” *Het sociaal kapitaal van Marokkaanse vrouwen*. Den Haag: Nicis Institute.
- Boyd, M. (1989). Family and personal networks in international migration. Recent developments and new agendas. *International Migration Review*, 23, 638–670. doi:10.2307/2546433
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2012). Beroepsbevolking; behaalde onderwijs naar persoonskenmerken 2001-2012. Verkregen via <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=71822NED&D1=0&D2=a&D3=0&D4=1,3-9&D5=0-2,4,8-10&D6=0&D7=l&HD=081216-1451&HDR=T,G6,G2,G5,G3&STB=G1,G4>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2015). Bevolking; generatie, geslacht, leeftijd en herkomstgroepering, 1 januari. Verkregen via <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37325&D1=a&D2=0&D3=0&D4=0&D5=2-4,11,38,46,95-96,137,152,178,182,199,220,237&D6=l&HD=120704-0912&HDR=G5,G1,G2,G3,T&STB=G4>
- Coleman, J. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-120. Verkregen via <http://www.jstor.org/stable/2780243>
- Eldering, L. (2006). *Cultuur en opvoeding. Interculturele pedagogiek vanuit ecologisch perspectief*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Fuhse, J., & Mützel, S. (2011). Tackling connections, structure, and meaning in networks: Quantitative and qualitative methods in sociological network research. *Quality and Quantity*, 45, 1067-1089. doi:10.1007/s11135-011-9492-3
- Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78, 1360-1380. Verkregen via <http://www.jstor.org/stable/2776392>
- Granovetter, M. S. (1983). The strength of weak ties: A network theory revisited. *Sociological Theory*, 1, 201-233. Verkregen via <http://www.jstor.org/stable/202051>
- de Haan, M. (2011). The reconstruction of parenting after migration: A perspective from cultural translation. *Human Development*, 54, 376-399. doi:10.1159/000334119

- de Haan, M., & Elbers, E. (2005a). Peer tutoring in a multi-ethnic classroom in the Netherlands: A multiperspective analysis of diversity. *Comparative Education Review*, 49, 365–388. doi:10.1086/430262
- de Haan, M. & Elbers, E. (2005b). Reshaping diversity in a local classroom: Communication and identity issues in multicultural schools in the Netherlands. *Language & Communication*, 25, 315–333. doi:10.1016/j.langcom.2005.04.001
- de Haan, M., Koeman, M., & de Winter, M. (submitted). Parental support networks in migration: A plea for an agency based approach. *Children and Society*
- de Haan, M., Leander, K., Ünlüsoy, A., & Prinsen, F. (2014). Challenging ideals of connected learning: The networked configurations for learning of migrant youth in the Netherlands. *Learning, Media and Technology*, 39, 507-535. doi:10.1080/17439884.2014.964256
- de Haan, M., de Winter, M., Koeman, M., Hofland, A., & van Verseveld, M. (2013). *Opvoeden als netwerken in de multi-etnische wijk*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Hellermann, C. (2006). Migrating alone: Tackling social capital? Women from Eastern Europe in Portugal. *Ethnic and Racial Studies*, 29, 1135-1152. doi:10.1080/01419870600960396
- Hermans, H. J. M., & Kempen, H. J. G. (1998). Moving cultures. The perilous problems of cultural dichotomies in a globalizing society. *American Psychologist*, 53, 1111-1120. doi:10.1037/0003-066X.53.10.1111
- Ito, M., Gutiérrez, K., Livingstone, S., Penuel, B., Rhodes, J., Salen, K., ... Watkins, S. C. (2013). *Connected Learning: An Agenda for Research and Design. A research synthesis report of the Connected Learning Research Network*. Irvine, CA: Digital Media and Learning Research Hub.
- Kagıtcıbası, C., & Ataca, B. (2005). Value of children and family change: A three-decade portrait from Turkey. *Applied Psychology: An International Review*, 54, 317–337. doi:10.1111/j.1464-0597.2005.00213.x
- Keim, S., Klärer, A., & Bernardi, L. (2009). Qualifying social influence on fertility intentions. Composition, structure and meaning of fertility relevant social networks in Western Germany. *Current Sociology*, 57, 888-907. doi:10.1177/0011392109342226
- MacPhee, D., Fritz, J., & Miller-Heyl, J. (1996). Ethnic variations in personal social networks and parenting. *Child Development*, 67, 3278-3295. doi:10.1111/j.1467-8624.1996.tb01914.x

- Martínez, A., Dimitriadis, Y., Rubia, B., Gómez, E., & De La Fuente, P. (2003). Combining qualitative evaluation and social network analysis for the study of classroom social interactions. *Computers and Education*, 41, 353-368. doi:10.1016/j.compedu.2003.06.001
- Nannestad, P., Svendsen, G. L., & Svendsen, G. T. (2008). Bridge over troubled water? Migration and social capital. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34, 607–631. doi:10.1080/13691830801961621
- Pels, T., Distelbrink, M., & Postma, L. (2009). *Opvoeding in de migratiecontext. Review van onderzoek naar de opvoeding in gezinnen van nieuwe Nederlanders*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Pels, T., & de Gruijter, M. (2005). *Vluchtelingengezinnen en Integratie. Opvoeding en ondersteuning in Iraanse, Irakese, Somalische en Afghaanse gezinnen in Nederland*. Assen: Van Gorcum.
- Pels, T., & de Haan, M. (2003). *Continuity and change in Moroccan socialization. A review of the literature on Moroccan socialization in Morocco and among Moroccan families in the Netherlands*. Utrecht: Verwey Jonker & Utrecht University.
- Pels, T., & de Haan, M. (2007). Socialization practices of Moroccan families after migration: A reconstruction in an 'acculturative arena'. *Nordic Journal of Youth Research*, 15, 71-89. doi:10.1177/1103308807072690
- Perreira, K. M., Chapman, M. V., & Stein, G. L. (2006). Becoming an American parent. Overcoming challenges and finding strength in a new immigrant Latino community. *Journal of Family Issues*, 27, 1383-1414. doi:10.1177/0192513X06290041
- Portes, A. (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24, 1–24. doi:10.1146/annurev.soc.24.1.1
- Putnam, R. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century – The 2006 Johan Skytte prize. *Scandinavian Political Studies*, 30, 137-174. doi:10.1111/j.1467-9477.2007.00176.x
- Reese, L. (2002). Parental strategies in contrasting cultural settings: Families in Mexico and "El Norte". *Anthropology & Education Quarterly*, 33, 30-59. Verkregen via <http://www.jstor.org/stable/3196126>
- Ryan, L. (2009). How women use family networks to facilitate migration: A comparative study of Irish and Polish women in Britain. *History of the Family*, 14, 217–231. doi:10.1016/j.hisfam.2009.02.004

- Ryan, L. (2011). Migrants' social networks and weak ties: Accessing resources and constructing relationships post-migration. *Sociological Review*, 59, 707–724. doi:10.1111/j.1467-954X.2011.02030.x
- Ryan, L., Sales, R., Tilki, M., & Siara, B. (2008). Social networks, social support and social capital: Polish migrants in London. *Sociology*, 42, 672–690. doi:10.1177/0038038508091622
- Schreurs, B., & de Laat, M. (2014). The Network Awareness Tool: A web 2.0 tool to visualize informal networked learning in organizations. *Computers in Human Behavior*, 37, 385-394. doi:10.1016/j.chb.2014.04.034
- van Verseveld, M. D. A. (2012). *De relatie tussen het opvoedkapitaal van Marokkaanse migrantenmoeders in Nederland en hun sociale netwerken en representaties van verschillende culturele contexten* (Masterthesis). Verkregen via Utrecht University Repository. (1874/260504)
- Wellman, B. (2002). Little boxes, glocalization and networked individualism. In: M. Tanabe, P. van den Besselaar, & T. Ishida (Eds.), *Digital Cities* (pp. 10-25). Berlijn Heidelberg: Springer-Verlag.
- Woolcock, M., & Narayan, D. (2000). Social capital: Implications for development theory, research, and policy. *The World Bank Research Observer*, 15, 225-249. doi:10.1093/wbro/15.2.225
- Xiao, H. (2000). Class, gender and parental values in the 1990s. *Gender & Society*, 6, 785-803. doi:10.1177/089124300014006005